

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 34-35 (1997)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 34-35 (1997)

Ο Θεόδωρος Απ. Βαρζέλης και το κληροδότημά του

Οδυσσέας Μπέτσος

doi: [10.12681/prch.29243](https://doi.org/10.12681/prch.29243)

Copyright © 2022, Οδυσσέας Μπέτσος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπέτσος Ο. (2022). Ο Θεόδωρος Απ. Βαρζέλης και το κληροδότημά του. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (34-35), 27-46.
<https://doi.org/10.12681/prch.29243>

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΜΠΕΤΣΟΣ
Συνταξιούχος δασκάλος

Ο Θεόδωρος Απ. Βαρζέλης και το κληροδότημά του

Αριστερά της κύριας εισόδου του Αγίου Χαράλαμπου της Πρέβεζας υπάρχουν εντοιχισμένες δυο μαρμάρινες πλάκες, όπου είναι λαξευμένες ισάριθμες επιτύμβιες επιγραφές. Κι οι δυο μας λένε ότι στον εμπρός απ' αυτές χώρο του προαυλίου του ναού έχουν ενταφιαστεί δυο σημαίνοντα για την Πρέβεζα πρόσωπα, ο Θεόδωρος Απ. Βαρζέλης και ο Μητροπολίτης Νικοπόλεως Αμβρόσιος ο Α΄. Πριν να πλακοστρωθεί το προαύλιο (δε

γνωρίζομε πότε) υπήρχαν εκεί και οι μαρμάρινοι τάφοι τους. Φαίνεται ότι, για τη στενότητα του προαυλίου στο σημείο αυτό οι τάφοι καλάσθηκαν χωρίς να μετακινηθούν και τα οστά των παραπάνω. Και για να τους θυμίζουν στους επερχόμενους, εντοιχίσθηκαν, απέναντι των τάφων τους, οι παραπάνω επιγραφές.

Ο "Άγιος Χαράλαμπος", μετά την τελευταία Ενετοκρατία της Πρέβεζας (1797)¹, λόγω του ότι βρίσκεται σε κεντρικό ση-

---

1. Στην τελευταία φορά, που η Πρέβεζα έμεινε στα χέρια των Ενετών (1717-1797), δεν ήταν έδρα Μητροπόλεως. Κεντρικότερος ή επισημότερος ναός της τότε ήταν ο Άγ. Κωνσταντίνος. Αυτόν είχαν οι επισημότερες οικογένειες της Πρέβεζας ενοριακό τους ναό και στο Νεκροταφείο του θάπτονταν τα μέλη τους (Κονεμένοι, Μαρμάτη, Καραμάνη, Μπάλκου, Γερογιάννη, Ρέντζου κ.π.ά.). Απέναντι αυτού (προς βορρά), μεταξύ διδαστηρίου παλιού Γυμνασίου και Αγ. Κωνσταντίνου, είχαν χτίσει οι Ενετοί το Διοικητήριό τους. Αυτό, το 1845, γκρέμισε ο Αχμέτ Ντίνου πασάς κι έχτισε το 2ο τζαμί (Γενή Τζαμί) της Πρέβεζας, που σήμερα στεγάζει καταστήματα και επιπλοποιείο. Το μιναρέ του γκρέμισαν οι Πρεβεζάνοι τον Οκτ. του 1912 μόλις λευτερώθηκαν από τους Τούρκους.

μείο της Αγοράς της και λόγω του ότι συνδέεται (κατά την παράδοση) με τη σωτηρία της Πρέβεζας από κάποια θανατηφόρα επιδημία των κατοίκων της, αποτέλεσε, και πριν ανιδρυθεί το 1881 η Μητρόπολη Νικοπόλεως και Πρεβέζης, τον κεντρικό ναό αυτής. Από την ανίδρυση της Μητροπόλης μας καθιερώθηκε ως Μητροπολιτικός ναός της πόλης μας.

Έτσι, η ταφή του Θεόδ. Βαρζέλη, το 1850, στον Άγιο Χαράλαμπο και μάλιστα σε τέτοια περίοπτη θέση (ενώ τότε οι ενορίτες του θάπτονταν στο πίσω του ναού Νεκροταφείο του, που σήμερα αποτελεί κι αυτό προαύλιό του), υπήρξε εκδήλωση, για τότε, της πιο μεγάλης τιμής που οι Πρεβεζάνοι είχαν δείξει σ' ένα συμπατριώτη τους².

Θάφτηκε, λοιπόν, ο παραπάνω στο πιο επίσημο μέρος της Πρέβεζας, στο "δημόσιον σήμα" της θα έλεγαν οι γνώστες της ιστορίας των αρχαίων προγόνων μας. Και τούτο έπραξαν οι Πρεβεζάνοι, γιατί ο εν λόγω συμπατριώτης τους άφησε στην Πρέβεζα το δεύτερο, κατά χρονολογική σειρά, άξιο λόγου κληροδότημα. Το πρώτο ήταν του Αναστασίου Θεοφάνη, που άλλη φορά θα γράψουμε. Άλλωστε ο ίδιος ο ευεργέτης είχε δηλώσει την προτίμησή του προς τον Άγιο Χαράλαμπο με διάταξη της Διαθήκης του, ορίζοντας τους κατά καιρούς Επιτρόπους

του, μετά το θάνατο των δύο πρώτων Επιτρόπων του κληροδοτήματός του, ως "εσσαί" επιτρόπους τούτου, γιατί δεν όρισε ως τέτοιους της Παναγίας των Ξένων της Πρέβεζας, όπου η οικογένεια του πατέρα του Αποστόλη Βαρζέλη είχε ενορία και τα "θαφτικά" του. Η επιτύμβια πλάκα του Θεόδ. Βαρζέλη (η εντοιχισμένη στον Άγιο Χαράλαμπο) γράφει τα εξής:

«ΣΥΓΧΩΡΗΣΑΙ ΚΑΙ ΚΛΑΥΣΑΙ, Ω! ΔΙΑΒΑΤΑ, ΤΟΝ ΩΔΕ ΚΕΙΜΕΝΟΝ ΘΕΟΔΩΡΟΝ ΒΑΡΖΕΛΗΝ, ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΑ ΕΙΣ ΠΡΕΒΕΖΑΝ ΚΑΙ ΥΠΗΚΟΟΝ ΡΩΣΣΟΝ ΚΑΙ ΥΙΟΝ ΤΟΥ ΠΟΤΕ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΒΑΡΖΕΛΗ, ΕΞ ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ, ΑΠΟΘΑΝΟΝΤΑ ΕΝΤΑΥΘΑ, ΤΟΥ 1850, ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 19, ΟΝΤΑ ΕΤΩΝ 32»³.

Την επιγραφή δε θα εξετάσουμε από απόψεως συντάξεως, αλλά από το περιεχόμενό της. Είναι άξια μεταλύτερης προσοχής τα παρακάτω σημεία της: Ότι ήταν γιος του Αποστόλη Βαρζέλη, που είχε μετοικήσει στην Πρέβεζα από την Ακαρνανία, ότι γεννήθηκε στην Πρέβεζα πριν 32 χρόνια από το θάνατό του (δηλ. το 1818), ότι ήταν υπήκοος Ρώσσος και ότι πέθανε στην Πρέβεζα την 19/10/1850.

Ο συντάκτης της επιγραφής αυτής έκανε μια ουσιώδη παράλειψη, θεληματική ή όχι. Γιατί δεν έγραψε κάτι για το κληροδότημα, που άφησε στην Πρέβεζα. Αυτό θα δικαιολογούσε στον αναγνώστη

2. Κάτι παρόμοιο έπραξαν οι Πρεβεζάνοι για την οικογένεια των Κονεμένων αργότερα. Τους παραχώρησαν τάφο στο δυτικό προαύλιο του Αγ. Κωνσταντίνου και αριστερά της θύρας του "κυρίως ναού". Ο μαρμάρινος αυτών τάφος, με επιτύμβια στήλη, σωζόταν μέχρι την καταδάφιση του πριν ναού (1987) και ανέγερση του σημερινού στην ίδια θέση. Τα μαρμάρια τμήματά του είναι σε χώρο του προαυλίου εγκαταλεημένα.

3. Το θαυμαστικό και τα κόμματα δεν υπάρχουν στην επιγραφή. Τα βάλαμε εμείς για την καλύτερη κατανόησή της. Αυτή η επιγραφή αντιγράφηκε από την επιτύμβια πλάκα του τάφου, πριν χαλαστεί για να διευρυνθεί το προαύλιο.

αυτής το γιατί θάφτηκε σ' αυτή την τιμητική θέση, όπως είναι η αμέσως, μετά την αυλόθυρα του ναού.

Εύλογο είναι, εξ αιτίας της παραλείψεως αυτής του επιτυμβιογράφου, να συμπεραίνει ο οιοσδήποτε αναγνώστης ότι θάφτηκε εκεί γιατί ήταν υπήκοος Ρώσος, που κάποια σπουδαία υπηρεσία πρόσφερε στη Ρωσία και την Πρέβεζα ταυτόχρονα, που την ωφέλησε αρκετά.

Ο κ. Μιχ. Κατσαούνης έγραψε πρόσφατα για το Θεόδ. Βαρζέλη κάτι που πλησίασε στην αλήθεια, όχι όμως και όλη την αλήθεια. Ότι θάφτηκε εκεί γιατί άφησε κάποιο κληροδότημα στον Άγιο Χαράλαμπο⁴. Τί άφησε, όμως, δεν έγραψε, γιατί, όπως φαίνεται, δε γνώριζε.

Αλλά κι εμείς, μέχρι πριν λίγο δεν ξέραμε⁵.

Πρόσφατα βρήκαμε τόσο πληροφο-

ρίες για την πατρική του οικογένεια, για τον ίδιο και το κληροδότημά του, όσο και τη Διαθήκη του, που διαφωτίζουν "πλήρως" το θέμα και δικαιολογούν την εκεί τιμητική ταφή του, που δεν την επέλεξε μόνο η ενορία του Αγ. Χαράλαμπου, αλλ' όλη η Πρέβεζα.

Για την οικογένεια Απ. Βαρζέλη, έγραψε τα εξής το 1884 ο Μητροπολίτης Άρτας και Πρέβεζας Σεραφείμ σε βιβλίο του⁶: Ότι καταγόταν από τη Ζαβέρδα (παραθαλάσσια κωμόπολη) της Ακαρνανίας και ότι οικογενειακά μετοίκησε στην Πρέβεζα το 1830⁷. Ότι είχε πέντε αγόρια. Τα, Δημήτριο (γιατρό)⁸, Θεόδωρο (καβαλιέρο)⁹, Νικόλαο (υποπρόξενο της Ρωσσίας στην Άρτα-Πρέβεζα)¹⁰ και τους Σωτήριο και Αλέξανδρο (που ασχολούνταν με το εμπόριο, όπως και ο πατέρας τους). Ότι ο Απ. Βαρζέλης είχε γίνει

4. *ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΓΝΩΜΗ*, εφημ. Πρέβεζας, φύλλο 21/11-12-1990 στο μελέτημα: "Η Πρέβεζα και οι δρόμοι της".

5. Τότε, που στην ημερήσια εφημ. *ΠΡΕΒΕΖΑ*, τις χρονιές, 1979, 1980 και 1981, δημοσιεύαμε (σε συνέχειες) μελετήματά μας σχετικά με την ιστορία και Λαογραφία της Πρέβεζας με το ψευδώνυμο "ΠΑΛΙΟΚΑΙΡΙΝΟΣ".

6. *Δοκίμιον ιστορικής τινος περιλήψεως της τότε αρχαίας και εγκρίτου πόλεως Άρτης και της... Πρεβέζης*, Αθήνα 1884.

7. Η χρονολογία (1830) είναι λανθασμένη, αφού η επιτύμβια επιγραφή γράφει ότι ο Θ. Βαρζέλης γεννήθηκε στην Πρέβεζα πριν 32 χρόνια (δηλ. το 1828) και αφού ο πατέρας του Απόστολος έχει υπογράψει έγγραφο, μαζί με άλλους Πρεβεζάνους, το 1823, που δημοσιεύαμε στο μελέτημά μας: "Το 1821 και η Πρέβεζα", *ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ*, τ. 5.

8. Ασκούσε το επάγγελμά του στα Γιάννινα. Σ' αυτόν ο Αθ. Αθανασιάδης απευθύνθηκε το 1850 (μ' επιστολές του) για την ανεύρεση Ελληνοδιδασκάλου για τη Θεοφάνειο Σχολή. Βλέπε *Κώδ. Θεοφ. Σχολής*.

9. Η λ. "καβαλιέρος" είναι παδική και σημαίνει όχι μόνο αξιωματικό αλλά και βαθμό αξιωματικού (ελλ. ταγματάρχη).

10. Γράφει ότι στην Άρτα εγκαταστάθηκε το 1844, όπου απέκτησε πολλά κτήματα. Παράλληλα ασχολούνταν με τα κοινά σαν καλός πατριώτης. Και ότι «... διά της ευγενούς αυτού συμπεριφοράς και ικανότητας έγινα εν έτει 1859, και υποπρόξενος Άρτης και Πρεβέζης της κραταιάς Ρωσικής Αυτοκρατορίας... μετέβη εις την αιώνητην την 9 Δεκεμβρίου 1868, ένταφιασθείς εις τόν έν τῷ Ναῶ Κοιμήσεως έν Πρεβέζῃ, τῶν γεννητόρων αὐτοῦ, τάφον...».

γνωστός στη Ρωσία από το 1774, από τον αρχιναύαρχο Ορλώφ, όταν στην επανάσταση των Ελλήνων, που η αυτοκράτειρα της Ρωσίας Αικατερίνη η Μεγάλη οργάνωσε στην Ελλάδα, είχε έρθει εδώ για να την ενισχύσει και καθοδηγήσει, και ότι, για τις υπηρεσίες του που πρόσφερε στους επαναστάτες και στον ίδιο, τον τίμησε η Αικατερίνη με βραβείο, ο τίτλος του οποίου αποτελούσε οικογενειακό τους κειμήλιο.

Το βραβείο όμως εκείνο φαίνεται ότι έδινε στον Απ. Βαρζέλη αφενός μεν τη Ρωσική υπηκοότητα σ' αυτόν και τους απογόνους του, αφετέρου δε και τη δυνατότητα ένας αρσενικός απόγονός του να υπηρετεί ως βαθμοφόρος στην αυτοκρατορική φρουρά του Τσάρου της Ρωσίας. Και ο πρώτος που υπηρέτησε σ' αυτή ως αξιωματικός ήταν ο γιος του Θεόδωρος. Γι' αυτό στο ίδιο βιβλίο ο παραπάνω Μητρ/της Άρτας-Πρέβεζας γράφει ότι «... έχρημάτισεν έν τή Ρωσική αυλή ικανά έτη ιππότης αυτής ...». Στην αρχή δεν τον ονομάζει Ιππότη αλλά καθαλιέρο, που έχει την έννοια του αξιωματικού. Όμως όσα γράφει στη συνέχεια, ότι μετά το θάνατό του, τον διαδέχθηκε ο γιος του Γεώργιος δεν είναι σωστό κατά τούτο. Ο Γεώργιος ήταν ανηψιός του. Και συγκεκριμένα γιος του αδελφού του Νικολάου (πρωτότοκος). Σωστά είναι όσα γράφει για το διάδοχό του στη Ρωσική αυλή. Δηλ. «... τιμηθείς, διά τά αξιομίμητα πλεονεκτήματά του, διά Βασιλικών παρασήμων της τε Ρωσικής Αυτοκρα-

τορίας και της Έλληνικής Βασιλείας και ήν εξακολουθών άχρι του 1881... προστατεύων τούς Χριστιανούς Άρτης και Πρεβέζης, έν ή (εννοεί την Άρτα), ως Πράκτορα, αντιπρόσωπον έσχε μέχρι του 1878 (φαίνεται ότι έπαψε να υπηρετεί στην Άρτα ως τέτοιος, λόγω του γενομένου τότε Ρωσσοτουρκικού πολέμου) τόν του Σωτηρίου Βαρζέλη υιόν και έξάδελφον αυτού, νέον άξιότιμον, εύπαιδευτον και ικανότατον Άπόστ. Βαρζέλην, και διαφόρων άλλων προτερημάτων κάτοχον».

Ακόμα ότι πριν από τον παραπάνω Απ. Βαρζέλη, υπηρετούσε ως υποπρόξενος της Ρωσίας στην Περιφέρεια Άρτας και Πρέβεζας, από το 1859 μέχρι το 1868 που πέθανε (την 9/12/1868 και θάφτηκε στον οικογενειακό τάφο του Απ. Βαρζέλη στην Παναγία των Ξένων Πρέβεζας), ο αδελφός του Θεόδωρου Νικόλαος «... τιμηθείς και δι' Αυτοκρατορικού Ρωσικού παρασήμου της Άγίας Άννης... πολλής και μεγίστης ώφελείας γενόμενος εις άπασαν τήν έπαρχίαν ταίς θερμούργοις αυτού πράξεσιν...». Δε γράφει μέχρι τότε ο παραπάνω Γεώργιος Νικ. Βαρζέλης έμεινε στη Ρωσική αυλή και όταν έφυγε ή παραπήθηκε ή πέθανε, αν τη θέση του πήρε άλλος Βαρζέλης, γιατί το 1884 εκδόθηκε το βιβλίο του. Αλλά δε μας λέει και για το Θεόδωρο γιατί βρισκόταν στην Πρέβεζα, όπου πέθανε και θάφτηκε, και όχι στη Ρωσική Αυλή (στη Ρωσία), στη φρουρά της οποίας υπηρετούσε ως αξιωματικός τιμητικά¹¹.

11. Η Διαθήκη του είναι καταχωρημένη στον αριθ. 86 (του αρχειοθέτη) Κώδικα «... Διαθηκών των έν Πρεβέζη κληροδοτημάτων (1814-1942)». Σ' αυτή δεν γράφει ότι ο Θ. Βαρζέλης έχει σύζυγο και παιδιά. Τούτο μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι πέθανε άγαμος και άτεκνος. Άρα κάνει σ' αυτό λάθος ο Σεραφεΐμ, που γράφει στο Δοκίμιό του ότι ήταν έγγαμος και είχε παιδιά.

Τυχαία βρήκαμε τ' όνομα τούτου σε δύο πράξεις του Συμβολαιογράφου της Πρέβεζας Ι.Α. Αυγερινού, που συντάχθηκαν το 1841 και αφορούν το ίδιο θέμα. Στην πρώτη βεβαιώνει ένας Ιθακήσιος πλοίαρχος ότι υπηρέτησε (πριν 3½ χρόνια) στο πλοίο του Ελληνικής υπηκοότητας (φαίνεται είχε και την ελληνική υπηκοότητα) Θεόδωρος Βαρζέλης του Αποστόλη, κατοικοεμπόρου της Πρέβεζας, σε ναυτική υπηρεσία «... ενός χρόνου, επιτελών τά της εργασίας του εμπείρως και ευστόχως...». Παρόμοια βεβαίωση πήρε και με άλλη μαρτυρία άλλου πλοίαρχου την ίδια χρονιά. Κι εκεί αναγράφεται ως κάτοικος και έμπορας της Πρέβεζας¹². Το ότι κατοικούσε προσωρινά τότε στην Πρέβεζα και το ότι πέθανε στα 32 χρόνια του μας κάνει να υποθέσουμε ότι ενωρίς έφυγε με αναρρωτική άδεια από τη Ρωσική αυλή και ήρθε στην Πρέβεζα, όπου, από την πολυχρόνια εκείνη αρρώστια του, πέθανε τελικά το 1850. Αυτή δε η αγιάτρευτη αρρώστια του (πιθανόν να ήταν φυματίωση) τον έκανε να μη παντρευτεί, γιατί γνώριζε ότι δε θα ζούσε πολλά χρόνια ακόμα. Το τέλος του, μάλιστα, αισθάνθηκε ότι πλησιάζει το 1848, αφού τότε σύνταξε, για τελευταία φορά, Διαθήκη, με την οποία ακύρωνε όλες τις προηγούμενες. Απ' αυτή φαίνεται ότι είχε κάνει και πανεπιστημιακές σπουδές, μάλλον στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, γιατί του άφησε χρήματα, και για τον τέλειο τρόπο που ιδιοχειρα (χωρίς τη βοήθεια άλλου) τη σύνταξε και την παράδωσε στον Πρόξενο της

Γαλλίας στην Πρέβεζα, για φύλαξη και άνοιγμά της μετά το θάνατό του. Δεν είχε τότε έδρα το προξενείο της Ρωσσίας, της οποίας ήταν αξιωματούχος, την Πρέβεζα, αλλά την Άρτα. Στη Διαθήκη, άλλωστε, γράφει ότι, όσο καιρό ζούσε στην Πρέβεζα, τον προστάτευε το Προξενείο της Γαλλίας, το οποίο, υποθέτουμε, είχε αναλάβει αυτή την υποχρέωση έναντι κάποιας αμοιβής ή εκδούλευσης που έκανε στη Γαλλία η Ρωσσία. Η προστασία εκείνη, τόσο αυτού όσο και της περιουσίας του (που ήταν κοινή με εκείνη των αδελφών του μέχρι το θάνατό του), αφορούσε τις τουρκικές, κυρίως, αυθαιρεσίες, που τότε ήταν συχνές στους υπόδουλους ομοεθνείς του, χωρίς να βρίσκουν δίκιο ποτέ όταν τολμούσαν να καταφεύγουν στα τουρκικά δικαστήρια.

Αλλά ας δούμε ποιο ήταν το κληροδότημά του, που άφησε στην Πρέβεζα και ποιες άλλες φιλανθρωπικές γράφει στη Διαθήκη του ότι έκανε. Γράφει ο ίδιος τη 12/5/1848 (μέρα Τετάρτη) τα εξής: «... Ών ό άνθρωπος, εις κάθε στιγμήν, ύποκείμενος εις θάνατον και πολύ περισσότερο οι άσθενεϊς, άπεφάσισα, λέγω, σήμεραν τήν... τοῦ έτους..., τοῦ νά διαθέσω, διά της παρούσης μου ιδιοχείρου διαθήκης μου, ήτις, μετά τόν θάνατόν μου θέλω νά έχη όλην τήν ισχύν και ενέργειαν έν παντί κριτηρίω, όλην τήν κινητήν και άκίνητον περιουσίαν μου (ήτις είναι τό πέμπτο μέρος εκείνης της τών Άποστόλου Βαρζέλη και υιών, δηλ. έμοῦ και τών αυταδέλφων μου..., κατοικούντων και έμπορευομένων διά λογα-

12. Οι βεβαιώσεις, προφανώς, του χρησίμευσαν για να βγάλει άδεια πλοίαρχου, προκειμένου ν' αγοράσει πλοίο (της εποχής) για την εμπορική εταιρία των Βαρζέληδων. Βλ. *Κώδικα Συμβολ/φου Πρέβεζας Ι.Α. Αυγερινού*, αριθ. πράξεων 141 και 142.

ριασμόν συντροφικόν μας καθ' ὅλα, ὁ μὲν εἰς Ἰωάννινα, ὁ δὲ εἰς Ἄρτιαν, ἐγὼ δὲ καὶ οἱ δύο τελευταῖοι ἐνταῦθα), ἵνα τὴν διαθέσω, λέγω, κατὰ τὴν ἀκόλουθον θέλησίν μου, θά σημειώσω χωρὶς νά παρakinηθῶ ἀπὸ κανέναν, ἀλλ' ἀπ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν θέλησιν καὶ συνείδησιν...».

Και στὴ συνέχεια πρῶτα δίνει τὴ συγκώρπωση σε ὅλους καὶ ζητάει τὴ δική του ἀπὸ ὅλους καὶ ὕστερα ακυρώνει κάθε προηγούμενη Διαθήκη του. Ἐπεὶ γράφει ὅτι «... καταλείπω ἐπιτρόπους καὶ ἐκτελεστάς τὸν ἄνω αὐτάδελφόν μου Νικόλαον Βαρζέλην, τὸν κ. Πέτρον Σκέφερην, οἵτινες, μετὰ τὸν θάνατόν μου θέλουν πράξει ὅσα εἰς αὐτὴν σημειῶ.

Δηλαδή, ἅμα περάσω εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, νά λάβουν εἰς χεῖρας τῶν ἀπὸ τοὺς μνησθέντας τέσσαρας αὐταδέλφους μου τὴν τότε καὶ τὸ πέμπτον ἀναλογούσαν μοι περιουσίαν (ἣτις θά εἶνε καὶ κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα κτήματα, καὶ χρήματα, ὁμολογίαι καὶ λοιπὰ εὕρισκόμενα ἐδῶ, εἰς Ἄρτιαν, εἰς Ἰωάννινα, Ἑλλάδα καὶ λοιπὰ μέρη) καὶ, ἀφ' οὗ τὰ κάμουν εἰς χρήματα (ἐκτός τῶν ἀσφαλῶν ὁμολογιῶν καὶ μερικῶν κτημάτων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ὅπου ὅπισθεν ἀφήνω εἰς διαφόρους), νά δανείσωσι κατὰ πρῶτον ἐπ' ὀνόματί μου σαράντα πέντε χιλιάδας γρόσια (45.000) εἰς ὑποκείμενα ἀσφαλῆ τε καὶ τίμα καὶ ὄχι στρεψιδικά, εἴτ' ἐδῶ εἴτε εἰς ἄλλας γειτονικὰς μας πόλεις καὶ χωριά μὲ τόκον ὄχι περισσότερον τῶν δέκα τοῖς ἑκατόν (10%), ὁ ὁποῖος τόκος νά δίδεται παρά τῶν ρηθέντων ἐπιτρόπων μου κατ' ἔτος εἰς τὴν μητέρα μου ὀλόκληρος ἕως οὗ ζεῖ, ὑποχρεωμένη, ὅμως καὶ αὐτὴ νά ὑπανδρεῖ κατ' ἔτος, ἐπ' ὀνόματί μου, μίαν ἀπ' ἐδῶ ἀξίαν ἐλέους κόρην μὲ χίλια γρόσια <1.000> καὶ

νά μοῦ κάμη ἓνα συλλεΐουργον ἅμα λαβάνη τὸν ρηθέντα τόκον, ὅστις θά εἶνε ἐκ τεσσάρων χιλιάδων πεντακοσίων γροσίων <4.500>, καθ' ὅτι θέλω νά τοκίζονται οἱ ὡς ὅπισθεν 45.000 ὄχι ὀλιγότερον τῶν δέκα τοῖς ἑκατόν κατ' ἔτος, ἀποθανούσης δὲ τῆς μητρός μου, τὸ μὲν ἤμισυ ἐκ τοῦ ἄνω τόκου νά στέλληται παρά τῶν μνησθέντων Ἐπιτρόπων μου εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἀκαδημαϊκὴν Σύγκλητον, διὰ νά τὰ μεταχειρισθῆ, ἐπ' ὀνόματί μου, ὅπως καὶ ὅπου παρ' αὐτῆς ἐγκριθῆ σκόπιμον διὰ τὸ ἐκεῖ πανεπιστήμιον, τὸ δὲ ἄλλο ἤμισυ τῶν ἰδίων νά ἐξοδεύεται ἐπίσης παρά τῶν ἰδίων Ἐπιτρόπων μου πρὸς ὑπανδρείαν πτωχῶν κορασιῶν ἀπὸ τὴν ἐνταῦθα πόλιν, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀφαιρούνται κατ' ἔτος ὅσα ἀναγκαιοῦν δι' ἐν συλλεΐουργόν μου, τὸ ὁποῖον νά μοῦ κάμουν τὴν ἡμέραν τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

Μετὰ ταῦτα νά δώσουν τέσσαρας χιλιάδας γρόσια, ἐπ' ὀνόματί μου, διὰ νά γίνει τὸ ὠρολόγιον τοῦ παζαριοῦ, ὡς ἦτο ἐπὶ Βενεζάνων, μὲ καρπάναν, καὶ ἂν ἀπαντήσουν δυσκολίας ἐκ τῆς τοπικῆς διοικήσεως ἢ δὲν φθάσουν τ' ἄνω χρήματα, τότε τὰ μισὰ νά τὰ δώσουν εἰς τὸν ἐνταῦθα Προφήτην Ἡλίαν διὰ νά ἐξοδευθῶν πρὸς καλλωπισμόν τοῦ ναοῦ του ἢ ὅπου παρά τῶν ἰδίων Ἐπιτρόπων μου καὶ παρά τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ ἰδίου ναοῦ κριθῆ εὐλογον, τὰ δά ἄλλα μισὰ πάλιν νά δοθῶσιν εἰς ἓνα ἄλλον ἐνταῦθα ναόν, ὁποῖον οἱ ρηθέντες Ἐπιτροποί μου θελήσωσιν, διὰ νά μὲ μνημονεύωσιν οἱ ἱερεῖς καὶ τῶν αὐτῶν Ναῶν, ὁπότε ἱεουργοῦν. Νά στείλουν εἰς τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ ἐν Ζαβέρδα Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου χίλια διακόσια γρόσια (1.200), ὅπως τὰ ἐξοδεύσουν ὅπου παρ' ἐκείνων

καί παρά τοῦ ἐκεῖ Δημάρχου κριθῆ ἀναγκάσιον διά τόν ρηθέντα Ναόν.

Νά στείλουν διά τό ἐνταῦθα Ἑλληνικόν Προξενεῖον δύο χιλιάδας γρόσια <2.000> εἰς τοὺς Διευθυντάς τοῦ ἐν Ἀθήναις Φιλεκπαιδευτικοῦ καταστήματος, διά νά τά ἐξοδεύσουν ὅπου δι' αὐτό κριθῆ εὐλογον παρά τῶν ρηθέντων διευθυντῶν του καί νά δώσουν ἐπίσης ἐτέρας δύο χιλιάδας <2.000> εἰς τόν Μητροπολίτην Ἄριθης, διά νά ἐξοδεύῃ εἰς τήν Μητρόπολιν του, ὅπου αὐτός ἐγκρίνει καί διά νά μέ μνημονεύει ὅποτε ἱερουργεῖ...». Καί συνεχίζει με δωρεές (μέχρι 1.000 γρόσια) σε ανηψιούς καί φίλους καί νύφες καί ξαδέλφια του καί ἀναδεχτό, ἀλλά καί τόν ὑπρέτη του, καί στους ἀδελφούς του (μέχρι 1.500 γρόσια). Στον ἀνεψιόν του Γεώργιο (του Νικ. Βαρζέλη, που ὕστερα ἀπό τὸ θάνατό του, τὸν διαθέχθηκε σὴν τσαρική φρουρά) ἀφῆσε τὸ χρυσὸ ρολόι του με «... τὰς δύο χρυσὰς ἀλύσσεις του». Να χαρίσουν στους Πρεβεζάνους Θ. Κοντογιάννη καί γιο του Δημήτρη τὸ πέμπτον ἀπὸ τὰ ὅσα κρωστούν, «... σὺν τῷ τόκῳ αὐτῶν», σὴν κοινοπραξία των Βαρζέλη. Στον ἀδελφὸ του Δημήτρη, γιαιρό στα Γιάννινα, ἀφῆσε περισσότερα ἀπ' ὅσα στους ἄλλους ἀδελφούς (2.000 γρόσια καί τὸ πέμπτον ἀπὸ τὰ σπίτια τους σὴν Πρέβεζα καί τὸν ἀνεμόμυλο, που οἱ Βαρζέληδες εἶχαν σὴν Πούντα-Ἄκτιο), γιατί, υποθέτουμε, τὸ ἐπάγγελμά του του παρείχε τότε λίγα ἔσοδα. Εἶχε καί ἀδελφή, που ἦταν σὴν Κέρκυρα παντρεμένη, καί της ἀφῆσε 2.000 γρόσια. Καί συνεχίζει: «Ἀφ' οὗ, λοιπόν, οἱ μνησθέντες Ἐπιτροποὶ τῆς παρούσης Διαθήκης μου κ. Πέτρος Σκέφερης καί αὐτάδελφός μου Νικόλαος Βαρζέλης ἐκτελέσωσι καί δώσω-

σι ὅσα εἰς αὐτὴν ἀναφέρω ἐκ τῆς ὀλικῆς περιουσίας μου με τὴν ἀράδαν τὸ καθέν, ὡς τὰ σημειῶ (τὰ ὅποια ἄλλα ἀφῆνω πρὸς χάριν ἐλέους, ἄλλα δι' εὐχαρίστησιν καί ἐνθύμησιν καί ἄλλα πρὸς ψυχικήν σωτηρίαν), τότε, ὅσα μένουν ἐκ τῆς ρηθείσης περιουσίας μου, δηλ. εἰς χρήματα, κτήματα κινητὰ τε καί ἀκίνητα, ὁμολογίας, ἐνέχυρα καί λοιπά, ὅλα τὰ ἀφῆνω εἰς τόν αὐτάδελφόν μου... Νικ. Βαρζέλην...». Καί με τὸν ὄρο, ἀν ἡ σύνταξη του πέμπτου τῆς περιουσίας του καθυστερήσει νὰ δώσει ὅσα σὴν ἀρχὴ γράφει ἀπὸ δική του καί νὰ τὰ πάρει ἀπ' ὅσα ὡς ἐπίτροπος τῆς διαθήκης του (μαζί με τὸν Π. Σκέφερη) θὰ μαζέψουν γιὰ λογαριασμό του. Ἀν οἱ παραπάνω ἐπιτροποὶ τῆς Διαθήκης του ἀμελήσουν σὴν ἐκτέλεση αὐτὴ ὀρίζω «... τοὺς Διευθυντάς τοῦ τε ἐνταῦθα Γαλλικοῦ Προξενικοῦ Πρακτορείου (παρά τοῦ ὁποίου σήμερον προστατεύομαι) καί τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Προξενεῖου, οὔστινας καί διορίζω, νά εἶνε Διευθυνταὶ τοῦ ἐκ 45.000 γροσίων, ὡς ὀπισθεν, λάσσου μου, ὁμοῦ με τοὺς Ἐπιτρόπους τοῦ Ἀγ. Χαραλάμπους, ὅταν οἱ πρῶτοι δύο Ἐπιτροποὶ μου, δηλ. ὁ Π. Σκέφερης καί ὁ αὐτάδελφός μου Νικόλαος, περάσουν εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, χωρὶς νά δύναται κανεὶς ἐξ αὐτῶν νά σμικρύνῃ τὸ ρηθέν λάσσον μου, ἀλλ' αἰωνίως νά μένη τὸ αὐτό, καί νά ἐξοδεύηται μόνον ὁ τόκος...», δαπανώμενος εἰς ὑπανδρείας τῶν πτωχῶν κορασίων ἀπὸ χίλια γρόσια <1.000>, με κλήρους, ἐπὶ παρουσία τῶν Προκρίτων τῆς ἐνταῦθα πόλεως καί τῆς Ἐκκλ/κῆς Ἐπιτροπῆς τὴν ἡμέραν τῶν Ἀγ. Θεοδώρων, καί τὰ ὅποια γρόσια νά τοκίζονται παρά τῶν ἰδίων Ἐπιτρόπων ἕως οὗ στεφανωθῇ ἡ κόρη, διά νά τῆς δίδονται τότε με ὅσον

τόκον συνάξουν καί ὄχι πρωτίτερα, διά νά μή ἐξοδεύωνται...». Ὅσο ζει ἡ μητέρα του νά ἐκλέγει αὐτή τις κοπέλλες κάθε χρόνο «... χωρίς νά ἐπέμβῃ κανεῖς ἄλλος καί τῆς ὁποίας μητρός μου ἀφήνω ὅλα τὰ φορέματά μου νά τὰ μοιράσῃ διά τήν ψυχὴν μου, φορεμένα καί ἀφόρετα, ὅπου καί ὅπως αὐτή θελήσει...». Καί συνεχίζει, γράφοντας ὅτι, ἀν κάποιος ἀπ' αὐτούς που τοὺς ἀφήνει κάτι ἐναντιωθεὶς ἐν τῇ Διαθήκῃ του καί κινήσει δίκην γιὰ περισσότερο, οἱ Ἐπίτροποί του νά μὴ του δώσουν ὅσα γι' αὐτὸν ἀφήνει, «... ἀλλὰ νά τὰ προσθέσουν καί αὐτὰ εἰς τὸ ἄνωθεν λάσσον μετὰ τῶν 45 χιλιάδων γροσίων...».

Τέλος γράφει ὅτι ἡ σφραγισμένη (με φαρόκολα) αὐτὴ Διαθήκη του, με τὴν υπογραφή του μόνον (γιατὶ ἐδῶ δὲν ἔχει σφραγίδα) «... μετὰ τὸν θάνατόν μου θὰ εὐρεθῆ εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἐνταῦθα Γαλλικοῦ Πρακτορείου, παρά τοῦ ὁποίου σημερινὸν προστατεύομαι, διά νά τὴν κοινοποιήσῃ, μετὰ τὸν θάνατόν μου, ὅπως αὐτὸ ἐγκρίνει... Ἡ δὲ παροῦσα μου νά μὲνῃ εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἰδίου πρακτορείου διά κάθε ἐνδεχόμενον...».

(Ἀκολουθεῖ ἡ χρονολογία τῆς Διαθήκης καί ἡ υπογραφή).

Παρακάτω θὰ ἀσχοληθούμε με τὸ ἀν υλοποιήθηκε τὸ κληροδοτήμα τοῦ Θεοδ. Βαρζέλη, γιὰ τὴν προικοδότηση δύο φτωχῶν κορπισίων τῆς Πρέβεζας κάθε χρόνο καί γιὰ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν με ἄλλο τόσο ποσό, ὅσο καί γιὰ τὸ ποσὸ τῆς προικοδότησης τῶν πρώτων.

Ὁ Σεραφεῖμ, Μητροπολίτης Ἄρτας καί Πρέβεζας, μας δίνει ἐλάχιστες καί λανθασμένες πληροφορίες τὸ 1884, ἀν καί πολλές φορές ἡ υλοποίησις τοῦ κληροδοτήματος αὐτοῦ τὸν εἶχε ἀπασχολήσει ὅταν ἐπισκεφτόταν τὴν Πρέβεζα. Πιστεύομε ὅτι ἐσκεμμένα ἀπέφυγε νὰ γράψῃ τὴν ἀλήθειαν¹³.

Ἀλλὰ λάθη καί παραλείψεις ἔγραψε κι ἔκαμε καὶ ὁ Ι. Λαμπρίδης γιὰ τὸ ἐν λόγω κληροδοτήμα τὸ 1880. Συγκεκριμένα γράφει ὡς ποσὸ τοῦ κληροδοτήματός του 22.500 καὶ ὄχι 45.000 γρόσια. Γιατὶ ἀπὸ τὸν τόκο τοῦ μισοῦ κεφαλαίου του (2.500 γρ.), ἀφοῦ ἀφαιρούσαν 200 γρόσ. γιὰ τὸ ἐτήσιο μνημόσυνό του, θὰ μοίραζαν τὸ υπόλοιπο ποσὸ (2.300 γρόσια) ἐν δύο φτωχὰ κορίτσια, μαζί με τὸν τόκο τοὺς, τὴν ὥρην τοῦ γάμου τοὺς. Ἐπρεπε νὰ μὴ παραλείψῃ καὶ τὰ ἄλλα 22.500 γρόσια τοῦ ἐνιαίου κληροδοτήματος τοῦ Θ. Βαρζέλη, ὁ τόκος τῶν ὁποίων (2.500 γρ.) θὰ στέλλονταν, κάθε χρόνο, ἐν τῷ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Βέβαια δὲν κρύβει τὸ γεγονός ὅτι ἡ χριστιανικὴ κοινότητα τῆς Πρέβεζας δανεῖσθηκε ἀπὸ τὸν "Οἶκο" Βαρζέλη ἴσο περίπου ποσὸ με τόκο καὶ ἐπειδὴ δὲν τὰ ἐπέστρεφε «... συνεννοήθη μετὰ τῶν κληρονόμων αὐτοῦ (ἐννοεῖ τοῦ Θεοδ. Βαρζέλη) καὶ ἐξώφλησε τὸ χρέος, ὑποχρέωσασα συγχρόνως πάσας τὰς ἐκκλησίας (ἐννοεῖ τῆς Πρέβεζας), ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ἐπιτελῶσιν ἐτησίως τὰς διατάξεις τοῦ ἐλεοθέτου... ». Ὅμως δὲ μας γράφει τὸ πῶς ἡ κοινότητα ξόφλησε τὸ μισὸ ποσὸ

13. Συγκεκριμένα γράφει: «Γ. Θ. Βαρζέλης. Ἐκ τοῦ τόκου τῶν χρημάτων ὑπανδρεύεται ἐτησίως μία κόρη πτωχή». Οὔτε τὸ ποσὸ τοῦ κληροδοτήματος ἀναφέρει οὔτε τοὺς τόκους αὐτοῦ. Οὔτε ὅτι θὰ μοιράζονται οἱ μισοὶ αὐτοῦ τόκοι ἐν δύο κορίτσια καὶ οἱ ἄλλοι μισοὶ θὰ στέλλονται ἐν τῷ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

του κεφαλαίου του κληροδοτήματος του Θ. Βαρζέλη, ούτε τι έγινε με το άλλο μισό, οι τόκοι του οποίου έπρεπε να στέλλονται στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αφήνει τούτο να εννοηθεί μ' όσα γράφει στο τέλος για το θέμα. Ότι «... οί κληρονόμοι του αγαθοῦ καί τιμίου ἐκείνου ἀνδρός (εννοεί του Θ.Β.) (πρέπει νά) ἐπιμείνωσι πρὸς στερέωσιν τοῦ κληροδοτήματος, ὑποχρεοῦντες τὴν κοινότητα, ἵνα τό ποσόν ἐκεῖνο κατατεθῆ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ, ἀνατοκίση δέ καί ἐπί τινα ἔτη, ἵνα ἀκεραία ἢ πρόσοδος διατηρηθῆ... »¹⁴.

Από την έρευνά μας σ' άλλες πηγές, που παρακάτω τις πληροφορίες τους θ' αναφέρομε, η κοινότητα Πρέβεζας δεν εξόφλησε το χρέος της προς τον οίκο Βαρζέλη, αλλά το συμψήφισε με το μισό του κεφαλαίου του κληροδοτήματος Θ. Βαρζέλη που αναλογούσε για την προικοδότηση των δύο φτωχών κοριτσιών της Πρέβεζας κάθε χρόνο, εξαναγκάσασα τις εκκλησίες και τα μοναστήρια της, στο Σκαφιδάκι να δίνουν κάθε χρόνο το ποσό των 2.500 γροσίων (ίσο με τον ετήσιο τόκο τους), ώστε να γίνεται η προικοδότηση των κοριτσιών, χωρίς να υπάρχει στην ουσία σχετικό κληροδοτήμα. Όταν ο Οίκος Βαρζέλη το 1847 είχε δανείσει τη χριστιανική κοινότητα της Πρέβεζας, εκείνη είχε βάλει ενέχυρα τα κτήματά της (λιβάδια στη Νικόπολη και τον Κούκο και προσόδους των χωριών Μιχαλίτσι και Μύτικα, που της είχε παραχωρήσει ο Αλής και αναγνωρίσει ο Σουλτάνος ύστερα από τον Αλή) και μπορούσε να της τα κατασχέσει δικαστικά. Αλλά δεν το έκαναν αυτό οι Βαρζέληδες, γιατί δέχτηκαν οι Επίτροποι του κληροδοτήματος Θ. Βαρ-

ζέλη αυτή τη λύση, που το κοινό της Πρέβεζας αποφάσισε, ενώ, στην ουσία έπρεπε να πάρουν θέση αυτή, που συνέφερε το κληροδοτήμα. Δε βρήκαμε δε καμμία πληροφορία σχετική με το αν το Πανεπιστήμιο Αθηνών, έπαιρνε τους ετήσιους τόκους του μισού κεφαλαίου του κληροδοτήματος αυτού και αν δεν έπαιρνε, αν έκανε κάποια προσπάθεια για να τους εξασφαλίσει, είτε δικαστική είτε μέσω του Ελλ. Υπ. Εξωτερικών και του, στην Πρέβεζα "εδρεύοντος", Προξενείου του.

Όμως ποια ήταν η αιτία που η χριστιανική κοινότητα της Πρέβεζας αναγκάστηκε να δανειστεί χρήματα από τον "Οίκο" Απόστ. Βαρζέλη και Υιών που ύστερα δεν μπόρεσε η ίδια να τα επιστρέψει και αναγκάστηκε να συμψηφίσει το χρέος της αυτό με τα χρήματα του κληροδοτήματος Θεόδ. Βαρζέλη;

Μας πληροφορεί η με αριθμό 11/27-9-1845 συμβολαιογραφική πράξη του Πρεβεζάνου Ιωάννου Αθ. Αυγερινού. Γράφει σχετικά:

«... Κατά τὴν 27 (καὶ ολογράφως) Σεπτεμβρίου, τοῦ ἔτους 1845 (καὶ ολογράφως) ἐν Πρεβέζῃ ἡμέρα Πέμπτη, μοὶ ἐπαρουσιάσθη τό πρωτότυπον τοῦ ἐπομένου ἀντιγράφου, παρὰ τῶν εὐγενῶν κυριῶν Ἀνδρέου Κονεμένου, Προεστῶτος καί λοιπῶν Προκρίτων τῆς πόλεως ταύτης, διὰ νά καταχωρήσω ἐν τῇ παρουσίᾳ βίβλω μου τῶν διαφόρων πράξεων, ἴσον αὐτοῦ ἀπαράλλακτον καί ἔπειτα νά τό ἐπιστρέψω πρὸς τοὺς ἰδίους». (το αντιγράφει): «Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 23 Αὐγούστου: 1845: πέντε. Διὰ τοῦ παρόντος φανερώνομεν οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι κάτοικοι Πρεβέζης, ὅτι, ἐπει-

14. *Ηπειρωτικά Αγαθοεργήματα*, Β' μέρος, σελ. 175-176, έκδ. Εταιρ. Ηπειρ. Μελετών, 1971.

δή τό κρατικόν (αντί κραταιόν) Δεβλέτι ἀπέστειλεν εἰς τὰς ἐπαρχίας μας ἐπιτροπήν, διὰ νά ἐξετάσῃ τήν κατάστασιν, τὰ συμφέροντα, τάν ἀνάγκας καί δυστυχίας του λαοῦ, νομίζοντες δέ τήν περίστασιν ταύτην ἀρμοδίαν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀρπαχθείσης ἡμῶν ἰδιοκτησίας καί τῶν ἄλλων ἀπαιτήσεών μας, ἐνεκρίναμεν ὡς ἀκολουθεῖ: Συνεδριασθέντες εἰς συνέλευσιν γενικήν, ἐκλέγομεν σήμερον Ἐπιτροπήν συνθεμένην ἀπό τοὺς κυρίους Ἄνδρέαν Κονερένον, Κώνσταν, Ἰωάν. Ἄθ. Αὐγερινόν, Ζώνη Γκινάκαν, Σπυρίδωνα Καραμάνην, Χρῆστον Σκέφερην, Πέτρον Σκέφερην, Ἀθανάσιον Ἀθανασιάδην, Περικλῆν Λουρόπουλον, Βασ. Κιτζήλην, Νικ. Π#Δόπουλον, Παναγιώτην Μαρμάτην, Δημήτρ. Τριανταφύλλην, Νικόλ. Γιακουμήν, Χρῆστον Γερογιάννην καί Ζώνη Λαϊνᾶν, εἰς τοὺς ὁποίους δίδομεν ἀπόλυτον πληρεξουσιότητα:

αον. Τό νά ἐκλέξωσι δύο (αντί δύο) ἢ τρεῖς ἀπό τοὺς ἄνω εἰρημένους, διὰ νά ἀπέλθωσιν εἰς Ἰωάννινα, ἄν ἡ χρεῖα τό καλέση καί εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ τό ἄνωθεν τέλος.

βον. Νά δανεισθῶσι χρήματα ὑπό τό ὄνομα τῆς Πολιτείας, ὅσα χρησιμεύουν διὰ τήν ἀποστολήν αὐτήν, ὑποσχόμενοι ὅλοι γενικῶς μέ τὰ παντοῖα μας ἀγαθά, παρόντα καί μέλλοντα, διὰ τήν πληρωμήν τοῦ αὐτοῦ χρέους.

γον. Κάθε πράξις τῆς Ἐπιτροπῆς τότε θέλει ἔχει τό κύρος, ὅταν ἡ ὄλον τό σῶμα γνωμοδοτῇ ἢ, εἰς ἔλλειψιν τοῦ ἀκεραίου τοῦ σώματος, εἰσὶ τὰ δύο τρίτα, ἡ ὁποία θέλει ἀποφασίζει ὅ,τι κάνει ὠφέλιμον εἰς τήν πατρίδα μας, τῆς ὁποίας τὰς πράξεις θέλει τας θεωροῦμεν στερεάς καί ἀμετατρέπτους ὡς γενομένας ἀπό ὅλους γενικῶς τοὺς πολίτας. Ἡ αὐ-

τή (ἐννοεῖ Ἐπιτροπή) θέλει συνεννοηθῇ μέ τοὺς ἀπεσταλμένους καί συμφωνήσῃ περί τῆς ποσότητος τῶν τακτικῶν ἐξόδων των, δι' ὅσον καιρόν λείπουν ἀπό τήν πατρίδα, ἕως εἰς τήν ἐπιστροφὴν των.

δον. Κάθε ἔκτακτον ἐξοδον ἔχουν χρέος οἱ ἀπεσταλμένοι νά ἰδεάζουν τὴν Ἐπιτροπήν, διὰ νά τὰ ἀξιολογῇ καί ἐξοικονομῇ, ἢ ἐν καιρῷ καί μέ αὐτήν νά ἀνταποκρίνηται.

εον. ὅλα τα ἐξοδα τῆς ἀποστολῆς, τακτικά τε καί ἔκτακτα, τὰ ὁποία θέλει ἀκολουθήσουν διὰ τὰς ὑποθέσεις αὐτάς, ἄν ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Βασιλέως (ἐννοεῖ το Σουλτάνο) μᾶς ἀποζημιώσῃ μέ τό ὅλον ἢ μέ τό μέρος αὐτῶν, νά πληρώνωνται ἀπό ἐκείνους ὅπου λάβουν τό ὄφελος τῆς ἀποζημιώσεως, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἀπολαβῆς καί ἀξίας τῶν κτημάτων ἐκάστου. Ὑποκύπτοντα τὰ αὐτὰ κτήματα εἰς τήν πληρωμήν τῶν ἐξόδων. Ἄν δε, τουναντίον, (ὅπερ μὴ γένοιτο) ἀποτύχωμεν τῆς τοιαύτης εὐσπλαγχνίας, τότε τὰ ἐξοδα αὐτὰ θέλουν πληρωθῇ γενικῶς παρ' ὅλων τῶν πολιτῶν, χωρὶς ἐξαίρεσιν τινος, κατὰ τήν τάξιν ἣτις ἐπικρατεῖ εἰς τήν πόλιν μας καί διὰ τὰ ἄλλα πολιτικά ἐξοδα.

στον. Ἐάνχρεῖας τυχούσης καί γίνῃ ἢ ἀποστολή εἰς Κων/λιν, ἀποφασίζομεν ὡς δῶρον τῶν ἐκδουλεύσεων καί ζῆλον τῶν ἀπεσταλμένων, ἀνά δύο τοῖς ἑκατόν ἀπό τῆς ἀποζημιώσεως, τήν ὁποίαν (θα) λάβωμεν παρά τοῦ κράτους.

Τό παρόν θέλει καταστρωθῇ εἰς Μνημονικάς πράξεις, καί δοθῇ εἰς χεῖρας τῶν ἀπεσταλμένων. Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 23 Αὐγ. / 4 Σεπτ. 1845...

Οἱ Πολῖται τῆς Πρεβέζης»

Ἀκολουθοῦν 146 υπογραφές ἀρχηγῶν οικογενειῶν Πρέβεζας, τις ὁποῖες παραλείπουμε γιὰ ἐξοικονόμησιν χώρου.

Ύστερα ο νοτάριος καταχωρεί το σερε-
ότυπο επίλογό του και τις υπογραφές
των μαρτύρων για την ακριβή αντιγραφή
του και επιστροφή του πρωτοτύπου.

«... Ἡ Ἐκκλ/κή Ἐπιτροπή

Νικόλαος, Ἱερεὺς Κορωναῖος Οἰκο-
νόμος, μαρτυρῶ.

Βασίλειος, Ἱερεὺς καὶ Σακελλάριος
Δεβάρης, μαρτυρῶ.

Οἱ τοῦ Ἁγίου Ἄρτης ἐπίτροποι: Σπυ-
ρίδων Γκινάκας (λείπει ὄνομα ἄλλου)

Ἰωάν. Ἀ. Αὐγερινός καὶ ὡς συμβο-
λαιογράφος¹⁵».

Το παραπάνω, με λίγα λόγια, μας λέ-
ει δύο πράγματα:

1) Να πάρουν οι Επίτροποι δάνειο
στο ὄνομα της χριστιανικῆς κοινότητας
Πρέβεζας, για να καλύψουν τα έξοδα,
προκειμένου να διεκδικήσουν τα αρπαγ-
μένα κτήματα μελῶν της και για ἄλλες α-
παιτήσεις της, που δεν κατονομάζει, και

2) Να εξοφληθεῖ (τόκοι και κεφάλαιο
του δανείου) ως εξής: Αν μεν δικαιο-
ωθεί η προσπάθειά τους να το ξοφλή-
σουν αυτοὶ που πήραν πίσω τα κτήματά
τους ἢ την αξία τους σε χρήματα. Αν δεν
δικαιωθεί η προσπάθεια, η εξόφληση να
γίνει ἀπ' ὅλα τα μέλη της κοινότητας. Και
στις δύο περιπτώσεις θα επιβαρυνθεῖ ο
καθένας ανάλογα με την αξία των κτημά-
των που πήρε πίσω και με την οικονομι-
κή κατάστασή του αντίστοιχα.

Αλλά για ποιες αρπαγμένες ιδιοκτη-
σίες και ἄλλες απαιτήσεις εννοεῖ η παρα-
πάνω πράξη των ελληνικῆς καταγωγῆς
Πρεβεζάνων;

Και για μεν τις αρπαγμένες ιδιοκτη-
σίες μπορούμε ν' ἀπαντήσουμε με ακρί-
βεια, για δε τις "ἄλλες απαιτήσεις" με
κάποια επιφύλαξη.

Ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων, όταν
ἄρπαξε οριστικά, για δεύτερη και τελευ-
ταία φορά, την Πρέβεζα (1807) εγκατέ-
στησε σ' αὐτή (κυρίως στις συνοικίες Αγ.
Παρασκευῆς - τ. Ομέρ πασά - και Αγίου
Βασιλείου - τ. Προύσσας) περίπου 100
τουρκαλθβανικῆς οικογένειες ἀπὸ το Γαρ-
δίκι της Αλβανίας, «... ἀπονείμας πρὸς
συντήρησιν αὐτῶν, οὐ μόνον τῶν διὰ τὴν
λύσσαν αὐτοῦ ἐκπατρισθέντων Πρεβεζαί-
ων, ἀλλὰ καὶ τῶν διαμεινάντων ὑπὸ τὸν
ζυγὸν τῆς τυραννίας αὐτοῦ, τὰ ἀξιολογώ-
τερα, κακεντρεχῶς, οἰκήματα, ἐλαιόδεν-
δρα καὶ γαῖας καὶ αὐτὸ τὸ Ἄκτιον...»¹⁶

Ὅμως στην Πρέβεζα Τούρκοι εγκα-
ταστάθηκαν σε αρπαγμένα σπίτια και κτή-
ματα κατά τη διάρκεια της Ελληνικῆς Ε-
πανάστασης και ἀμέσως με το τέλος της
(μέχρι το 1830), προερχόμενοι κυρίως
ἀπὸ την Απωλοακαρνανία και Δ. Πελο-
πόννησο.

Για τις "ἄλλες απαιτήσεις" των Πρε-
βεζάνων ἀπὸ την Τουρκία, υποθέτουμε
ὅτι ἦταν μία κυρίως: Η νέα φορολογία

15. Βιβλίο πράξεων αὐτοῦ, ἀριθ. 143 (Αρχειοθέτη).

16. α) Δοκίμιον ἱστορικῶν... κ.λπ., σελ. 223. Στη συνέχεια γράφει σ' αὐτό: «... οἱ ἀξιολύπητοι
Πρεβεζαῖοι ἐξητήσαντο διὰ τοῦ Στρατάρχου Χουροῦ Πασσᾶ παρά τῆς Ἱ.Π. τὴν δικαιοσύνην κα-
τὰ τῶν ἀπανθρώπων ἀρπαγῶν καὶ βιαιοπραγιῶν, ὅσας ὑπέστησαν παρά τοῦ τυράννου, ἀποδείξαν-
τες ὅτι δυνάμει τῆς μεταξύ Ρωσίας καὶ Τουρκίας συνθήκης τοῦ ἔτους 1800, ἐθεωροῦντο οὗτοι
αὐτόνομοι καὶ ὅτι ὁ τύραννος κατέσχε τὴν πόλιν τῷ 1808, οὐχὶ ὡς πολεμίας, ἀλλὰ διὰ ραδιουργιῶν.
Αἱ ἐξαιτήσεις ὁμῶς αὐτῶν πᾶσαι καὶ αἱ διάφοροι θυσίαι καὶ ἀγῶνες ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης
ἀπέβησαν μάταιαι...».

στο παραγόμενο ελαιόλαδο από τις ελιές της Πρέβεζας, που επιβλήθηκε το 1844 ή 1845, ήταν πολύ μεγαλύτερη απ' εκείνη που ο Αλή πασάς, για πρώτη φορά, είχε επιβάλει. Η του δεύτερου, που λεγόταν τουρκικά "κεσίμι", ανερχόταν σ' ένα κατ' αποκοπήν μικρό ποσό που έδιναν κάθε ελαιοπαραγωγική χρονιά.

Φαίνεται ότι οι Πρεβεζάνοι αρνήθηκαν να συγκεντρώσουν 12% από το παραγόμενο λάδι τους για τους Τούρκους και απαίτησαν με τις ενέργειές τους για τα αρπαγμένα κτήματα και την κατάργηση της παραπάνω νέας φορολογίας του λαδιού τους. Όμως ο πασάς της Ηπείρου (Φαρήκ Ζήα) για τη μη αποδοθείσα αυτή φορολογία έκανε κατάσχεση των κτημάτων της χριστιανικής κοινότητας Πρέβεζας¹⁷.

Οι Πρεβεζάνοι, όσο κρατούσαν οι ενέργειές τους για τα δύο παραπάνω θέματα (μάλλον ως το 1850) δεν έδιναν το νέο φόρο του λαδιού. Αλλά στερούνταν και τα έσοδα που εισπρατταν από τα κτήματα της κοινότητάς τους. Αυτά δε τα κτήματα είχαν βάλει ενέχυρα στον Οίκο των Βαρζέληδων, για να πάρουν το δάνειο την 1/3/1847 των 22.500 γροσ. (με τρία ομόλογά τους), που ήταν το μισό των 45.000 γροσ. που το 1850 ο Θεόδ. Βαρζέλης άφησε για το κληροδοτήμα του. Το άλλο μισό, που ο τόκος του ανήκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ασφαλώς το δανείστηκαν, οι αδελφοί του Θεόδωρου με τόκο. Πρέπει οι επίτροποι του κληροδοτήματος να εισπρατταν και να έστελλαν στο Πανεπιστήμιο, και εννοούμε τους Πέτρο Σκέφερη (πέθανε το 1865)

17. Τα κτήματα της χριστιανικής κοινότητας Πρέβεζας έχομε γράψει πιο πάνω στο μελέτημά μας. Το ότι οι "άλλες απαιτήσεις" της παραπάνω κοινότητας αφορούσαν το νέο αυξημένο φόρο του λαδιού αυτής μας το λένε δύο πηγές: Η μια είναι το *ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ* (βιβλίο ταμείου) του Θεοφανείου Κληροδοτήματος, όπου στα έξοδα της σελ. 99 ο ταμίας Κ. Κακαμπίνης την 8/2/1847 γράφει: «Εἰς τὸν πατριώτην μας κ. Περικλῆ Λουρόπουλον, ἀποσταλέντα εἰς Ἰωάννινα διὰ σπουδαιοτάτην τῆς πατρίδος ὑπόθεσιν τοῦ καραγιουμπρουενοῦ (ὄνομα δικαστηρίου) – ἵνα μὴ ἐπιβληθῆ εἰς τελώνιον 12 τοῖς ἑκατόν τὸ ἐλαιόλαδον—». Τα εντός των παυλῶν έσθηνσε ο ελέγξας το *ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ* Πρόεδρος των Επιτρόπων Αθ. Αθανασιάδης, γιατί (νομίζομε) ο ταμίας έπρεπε να γράψει και την πρώτη διεκδίκηση των χριστιανῶν Πρεβεζάνων, που ήταν η επιστροφή των αρπαγμένων κτημάτων τους ή πληρωμή της αξίας τους, αλλά δεν κωρούσε η σειρά για να τη γράψει εκείνος. Κι έτσι στους μέλλοντες να διαβάσουν το *ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ* δεν θα ήταν μονομερής η ενημέρωση. Η άλλη πηγή είναι το δημοσιευμένο αρχείο του Ρωσσικού υποπροξενείου Άρτας-Πρέβεζας, της ίδιας περιόδου, στο περιοδικό *ΣΚΟΥΦΑΣ*, όπου στα τεύχη 42-43 / Ιουλ.-Δεκ. 1976 και (κυρίως) 46-47 / Ιουλ.-Δεκ. 1977, υπάρχουν δύο έγγραφα του υποπροξένου Νικ. Βαρζέλη, που έχουν χρονολογία το 1859. Το μεν πρώτο αναφέρεται σε παράπονα τριῶν χωριῶν της Λάκκας Σουλίου (Μπουλμέτι, Νιτάρα και Νάσσιαρη) για το ότι ενώ για τις ελιές τους πλήρωναν από τον καιρό του Αλή πασά μέχρι τότε (1845) 60-100 γρ. συνολικά το χρόνο της ελαιοπαραγωγής το καθένα, τώρα ο ιδιοκτήτης τους (τσιφλικάς) θέλει να πάρει 30% απ' αυτή. Το δε δεύτερο γράφει ότι ο γιος του Αχμέτ Ντίνου Βεπσέλμπεης ζητάει να εισπράξει από τα χωριά της Λάκκας Σουλίου 100.000 γρόσια για δάνεια που είχαν πάρει από τον πατέρα του το 1845, ενώ εκείνοι ισχυρίζονται ότι τα είχαν εξοφλήσει στον μακαρίτη πατέρα του, χωρίς να τους επιστρέψει τα ομόλογα πριν πεθάνει. Ασφαλώς τα χωριά (10 τον αριθμό) της Λάκκας Σουλίου έλαβαν το 1845 δάνεια για την ίδια υπόθεση και έκαναν κοινή ενέργεια

και Νικ. Βαρζέλη (πέθανε το 1868) και, στη συνέχεια, τους Επιτρόπους του Αγ. Χαράλαμπου Πρέβεζας.

Όμως ούτε των πρώτων τους λογαριασμούς βρήκαμε ούτε το αρχείο των χρόνων εκείνων του Αγ. Χαράλαμπου σώθηκε, για να βεβαιωθούμε ότι έτσι έγινε, όπως υποθέτομε¹⁸.

Τις δαπάνες των κινήσεων της Επιτροπής, που με την παραπάνω γενική συνέλευση μελών της χριστιανικής Κοι-

νότητας Πρέβεζας εκλέχτηκε για τη διεκδίκηση όσων παραπάνω γράφομε, γνωρίζομε ότι κατέβαλαν αφενός το Θεοφάνειο Κληροδότημα (τις περισσότερες), αφειτέρου ορισμένες εκκλησίες της Πρέβεζας, από τις οποίες γνωρίζομε μόνο μία μέχρι τώρα¹⁹. Στο βιβλίο Ταμείου του πρώτου παραπάνω ("ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ" επιγράφεται) υπάρχουν χρεωμένες συνολικά δαπάνες για τις κινήσεις τους (μέχρι και το 1850) γρόσ. 2.285.²⁰ Ακόμα στο

και δίκη. Κι αυτή ήταν – ποια άλλη; – η νέα αυξημένη της ελαιοπαραγωγής τους φορολογία. Πριν πλήρωναν ελάχιστο ποσό, το λεγόμενο τ. "κεσίμι", που για πρώτη φορά είχε επιβάλει ο Αλή πασάς. Τη δεκάτη (του σουλτάνου) ανέκαθεν πλήρωναν.

18. Όπως ο εφημέριος τούτου μας είπε (πριν 15 χρόνια) το αρχείο το πέταξαν οι Επίτροποι του, προκειμένου την τότε αποθήκη να μετατρέψουν σε γραφείο του ναού. Ξαν να μη μπορούσαν σ' άλλη αποθήκη ναού ή Δήμου ή της Μητρόπολης ή Σχολείου, να το μεταφέρουν. Τους έλειπε η αγάπη για την ιστορία του ναού και της ενορίας του, που είναι κομμάτι της ιστορίας της Πρέβεζας.

19. Βλ. "Ο Άγιος Κων/νος της Πρέβεζας" Οδ. Μπέτσου, περιοδ. ΠΡΕΒ. ΧΡΟΝΙΚΑ, τ. 14, 15, 16, 17, 18 και 19, 20. Στο ΚΑΘΟΛΙΚΟΝ (βιβλίο) του Αγ. Κων/νου Πρέβεζας έχουν χρεωθεί οι παρακάτω δαπάνες: α) Το Σεπτ. του 1845 «Μία όμολογία ιδίου της Πολιτείας, γρόσ. 300». β) Την 19/1/1846 «Έδωσαμε διά την δουλειάν της Πολιτείας γρόσ. 30», και γ) Την 15/3/ 1849: «Του ανθρώπου όπου έστειλεν η Πολιτεία εις Ίωάννινα γρόσ. 30».

20. Όπως είναι καταχωρημένες: α) Την 20/1/1846 από τον ταμία Κ. Κακαμπίνη, «Του ταχυδρόμου διά τά γράμματα της Κων/λεως, διά υπόθεσιν της πατρίδος, γρόσ. 15». β) Από τον ίδιο ταμία: «Πρός τόν κ. Άνδρ. Κονεμένον, διά την αποστολήν του εις Ίωάννινα προς υπόθεσιν της πόλεώς μας, μέ αποδεικτικόν έδωσα, κατά την 8/1/1847 (και ολογράφως) προς διαπραγματεύσιν μέ την εκείσε Αρχήν, προς απελευθέρωσιν δυνατήν των κτημάτων μας, κατά πρόσκλησιν της ίδιας Αρχής, γρόσ. 500». γ) Ο ίδιος ταμίας την 8/2/1847 (σελ. 99): «Εις διαταγήν του κυρίου Άνδρ. Κονεμένου, αποσταλέντος εις Ίωάννινα, κατ' έγκρισιν της πατρίδος, υπέρ των συμφερόντων αυτής, ως τό αποδ/κόν της Έπιτροπής (ήτοι περί της ένδεχομένης έλευθερώσεων των κτημάτων)». δ) Στην ίδια ημερομηνία (και σελίδα) ο παραπάνω ταμίας γράφει: «Εις την διαταγήν του κυρίου Α. Κονεμένου, ως τό άπ/κόν της Έπιτροπής της Θ. Σχολής, εις συμπλήρωσιν των έξόδων, δαπανηθέντων κατά την εις Ίωάννινα διατριβήν του εις ανάγκην της πατρίδος (διά τά άνω) γρόσ. 500». ε) Ο ίδιος ταμίας ό.π. γράφει: «Εις τόν πατριώτην μας κον Περικλή Λουρόπουλον, αποσταλέντα εις Ίωάννινα, διά σπουδαιοτάτην της πατρίδος υπόθεσιν του... (κ.λπ. βλέπε σημ. 17) γρόσ. 150». στ) Το Φλεβάρη του 1849 ο ταμίας Χρ. Καρκαντζούλης (σελ. 109) γράφει: «Εις τόν Νικ. Π#Δόπουλον, αποσταλέντα εις Ίωάννινα διά αναγκαίας υπόθεσεις της πατρίδος, κατ' έγκρισιν τιμίων πατριωτών, κατά την ρητήν ως προς τοϋτο πρόσκλησιν του έξοχωτάτου Μουδέρη Ρεστέμ Πασσά, γρόσ. 120» και ζ) Την 28/10/1850 ο ταμίας Δημ. Κων. Τζακαλώτος (σελ. 121) γράφει: «Επληρώθησαν εις τόν κ. Περικλή Λουρόπουλον δι' έξοδα της εις

ίδιο βιβλίο υπάρχουν καταχωρημένοι και οι επίσης τόκοι του δανείου της κοινότητας σε χρήμα των τριών πρώτων χρόνων, συνολικά 8.940 γρόσια και άλλοι που πληρώθηκαν με ανείσπραχτες ομολογίες δανείων του Θεοφανείου Κληροδοτήματος σε 15 Πρεβεζάνους, που είχαν δανεισθεί από το 1835 μέχρι και 1843, και που η αξία τους, χωρίς τους τόκους τους, την 11/7/1843, ήταν περίπου 15.500 γρόσια. Τους οφειλόμενους τόκους αυ-

τών δεν γνωρίζομε γιατί μετά το 1843 και μέχρι το 1853, που γνωρίζομε ότι δόθηκαν στους επτρόπους της κοινότητας Πρέβεζας για είσπραξη και πληρωμή των ετήσιων τόκων του δανείου της στον οίκο των Βαρζέληδων, δεν καταχωρήθηκαν στο "ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ" του Θεοφανείου Κληροδοτήματος, ούτε πόσοι ήταν οι τόκοι της κάθε μιας, γιατί δεν εισπράττονταν, άγνωστο σε μας γιατί²¹. Γι' αυτό δεν ξέρομε πόσων χρόνων επίσης τό-

Ἰωάννινα μεταβάσεώς του, διά τήν ὑπόθεσιν τῶν κτημάτων τῆς πατρίδος γρόσ. 300». (Ὅσες φράσεις των παραπάνω είναι κλεισμένες σε παρένθεση έχουν μπει από τον Αθ. Αθανασιάδη. Βλέπε και ό,τι γράφομε στη σημ. 17, και έχουν διαγραφεί απ' εκείνον). Δε κρεώνονται στο ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ άλλες, σε χρήμα, δαπάνες για "την υπόθεσιν της πατρίδος". Τα Γιάννινα, υποθέτομε, απάντησαν αρνητικά στις απαιτήσεις των Πρεβεζάνων (είτε διοικητικά είτε δικαστικά είτε και με τους δύο αυτούς τρόπους). Γι' αυτό ύστερα θέλησαν να στείλουν Επιτροπή στην Κωνσταντινούπολη. Δεν πιστεύομε ότι μπόρεσαν να στείλουν, αφού το Θεοφάνειο Κληροδοτήμα δε δέχτηκε να κλείσει το Ελληνικό της Σχολής του, για να περισσέψουν χρήματα για την αποστολή εκείνη. Άρα το δάνειο των 22.500 γρ. από τους Βαρζέλη της κοινότητας το είχαν ξοδέψει με τις μέχρι τότε ενέργειές τους.

21. Σελ. 71. Είναι όλες οι ομολογίες κρεωμένες (για τελευταία φορά). Τότε τις κρέωσε ο ταμίας Γ. Λαϊνάς, παραδίδοντάς τες στο νέο ταμιά Αθαν. Τζουμάνη. Είναι δε οι εξής:

1843	Ἰουλ. 11	Πρέβεζα.	Σημειοῦνται αἱ ὁμολογίαί... κ.λπ.		
1835,	αἱ	Αὐγούστου	ὁμολογία τοῦ Πάνου Λεκατζᾶ,	κεφ. γρ.	736:14
1835,	4	Νοεμβρίου	ὁμολογία τῆς πόλεως,	»	» 500. -
1837,	-	-	ὁμολογία τοῦ Γαλάνη Χριστοδοῦλου	»	» 500. -
1840,	αἱ	Ἀπριλίου	ὁμολογία τῆς Ἀκριθῆς Ροῦμπου	»	» 1.100. -
1840,	»	»	ὁμολογία τοῦ Νικ. Π#Δοπούλου	»	» 790:34
1841,	»	»	ὁμολογία τοῦ Χαράλ. Πετανίτου καὶ ἀνεψιοῦ Σωτήρη	»	» 941:20
1841,	»	»	ὁμολογία τοῦ Θωμᾶ Γενοβέλη	»	» 768: -
- ,	-	-	ὁμολογία τῆς Ἀσημίνας Πανταζῆ Ἀδάμ	»	» 100: -
- ,	-	-	ὁμολογία τοῦ Ἀθανάση Μιχάλη	»	» 1.504:30
1843,	αἱ	Μαρτίου	ὁμολογία τοῦ Χρίστου Γερογιάννη	»	» 3.025:20
1841,	αἱ	Ἀπριλίου	ὁμολογία τοῦ Δημητρίου Ταλάρου	»	» 975. -
1841,	αἱ	Μαρτίου	ὁμολογία τοῦ Ἀποστόλη Γραμματικοῦ	»	» 1.318. -
1841,	αἱ	Ἀπριλίου	ὁμολογία τοῦ Ἀνδρέα Κονεμένου	»	» 2.437. -
1841,	αἱ	Μαρτίου	ὁμολογία τοῦ Χρίστου Γερογιάννη	»	» 3.025:20
- ,	-	-	ὁμολογία τοῦ Πέτρου Κεχρᾶ	»	» 200. -
1843,	Ἰουλίου	12	ὁμολογία τοῦ Δημητρίου Μότσικα	»	» 500: -
- ,	-	-	ὁμολογία τοῦ Νικολάου Ξιστρῆ	»	» 50. -
			Συμποσοῦνται ὅλαι αἱ ὁμολογίαί 16	(γρ. 14.946:30)	
1853,	Νοεμβρ.	16,	τῶν ἐπ/πων Ἀγ. Χαράλ.	κεφ. γρ. 400	(γρ. 15.346:30)

κους του δανείου της κοινότητας κάλυψαν οι παραπάνω ομολογίες του Θεοφανείου Κληροδοτήματος.

Δεν έφταναν όμως όσα παραπάνω πλήρωσε για ανάγκες της χριστιανικής κοινότητας Πρέβεζας το Θεοφάνειο Κληροδοτήμα. Τα μέλη της, τα Χριστούγεννα του 1848, συνήλθαν στην εκκλησία του Αγ. Δημητρίου και αποφάσισαν: Επιτροπή τους να πάει στην Κωνσταντινούπολη και να κάνει άλλες εκεί ενέργειες και δίκες (ίσως), τα έξοδα των οποίων θα τα πλήρωνε το παραπάνω κληροδοτήμα, εξοικονομώντας τα με το κλείσιμο, για μερικά χρόνια, του τμήματος Ελληνικού της Θεοφανείου Σχολής. Δηλαδή από

τους μισθούς του διδασκάλου (και Διευθυντή της Θεοφανείου Σχολής) ιερέα Παν. Μασσούκη, που ο επίσης μισθός του, μαζί με τα “δοσίματα” (ενοίκιο σπιτιού, ξύλα, κρέας τις μεγάλες γιορτές και οδοιπορικά έξοδα από την Κεφαλλονιά στην Πρέβεζα κι αντίθετα) ανέρχονταν περίπου στα 7.000 γρόσια. Αποτιλόγησε η κοινότητα την απόφαση αυτή ότι οι φοιτώντες μαθητές ήταν λίγοι (εννοούν της Γ’ και τελευταίας τάξεώς του, όπου δίδασκε). Όπως γράφουν δε οι Επίτροποι της σε γράμμα τους προς τον Πρόξενο της Αγγλίας Σάνδερ ήταν μόνο τρεις (3) και ανήκαν σε εύπορες οικογένειες της Πρέβεζας²².

Σ’ άλλες σελίδες υπάρχουν πληροφορίες ότι του Ανδρ. Κονεμένου δε δόθηκε για είσπραξη στην κοινότητα. Ακόμα ότι ο Χρ. Γερογιάννης πλήρωσε στον ταμία της Θεοφανείου Σχολής 841:20 γρόσ. από την ομολογία του. Ότι τις ομολογίες αυτές τις πήρε και είσπραξε η κοινότητα μας λένε υπομνήματα των σελ. 71 και 80 του Αθ. Αθανασιάδη (στο ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ), που γράφουν τα εξής: Της σελ. 71: (Να δώση) τον Οκτ. 1856: «Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁμολογιῶν, τινές εὐπόρων πατριωτῶν, ἐξαργυρώθησαν καὶ ἐδόθησαν ἀπέναντι τοῦ πρὸς τοὺς κ. Ἀδελφούς Βαρζελαίους χρέους τῆς κοινότητος ταύτης, καθὼς ἐπλήρωσε πρὸς αὐτοὺς προηγουμένως ἐπὶ ἓνα ἔτος ἡ Θεοφ. αὐτῆ Σχολῆ καὶ τὸν τόκον, μόνον ἢ τοῦ κ. Ἄν. Κονεμένου μένει ἀκόμῃ ἀνεξόφλητος...» (το 1855 πέθανε, και ο γιος του Γεώργ. Κονεμένος την εξόφλησε τελικά το 1866). Της σελ. 80: «Τὸ 1843 ὁ Ἄθ. Τζουμάνης ἐπλήρωσε μέρος τῶν πρὸς τὴν Θεοφ. ταύτην Σχολὴν ὀφειλομένων τουρκ. γροσίων 323 (καὶ ολογράφως), ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως ταύτης, κατ’ ἐγκρισιν τῶν κων. Ἐπιτρόπων τῆς Σχολῆς καὶ ἐδόθη ἀπέναντι τῶν τόκων τοῦ πρὸς τοὺς κους Βαρζελαίους χρέους τῆς κοινότητος ταύτης, καθὼς ἐξαργυρώθησαν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ τινες τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ μνημονευομένων ὁμολογιῶν, πιστώσεων τῆς Σχολῆς, ἔνεκα τῶν ἀναγκαστικῶν κατὰ τῆς κοινότητος μέτρων τῶν δανειστῶν κων Βαρζελαίων, Πρέβεζα τὴν 10 Ἰαν/ρίου 1856 ἔτους. Ἄθων. Ἄθων/δης».

22. *Κώδικας Θεοφανείου Σχολής*, αριθ. αρχειοθέτη 122. Η σπουδαιότερη περικοπή της λέει: «... Οἱ ὑπόφαινόμενοι πολῖται Πρεβέζης, συναθροισθέντες εἰς συνέλευσιν, ἀφορῶσαν περὶ τῆς τῶν κτημάτων μας ἀγωγῆς καὶ συσκεφθέντες περὶ τῶν μέσων τῆς ἀποστολῆς ταύτης, εὖρομεν εὐλογον, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἡ Θεοφ. Σχολή, μὴ ἔχουσα τοὺς ἀναγκαίους μαθητὰς πρὸς συμπλήρωσιν τάξεων ἀναλόγως τῆς μισθώσεως Ἑλληνικοῦ Διδασκάλου, καὶ ἀφ’ ἑτέρου οὕσα ἢ ἀνάγκη ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα τῆς ἀποστολῆς ταύτης, ὡς ἀφορῶσα τὴν εὐτυχίαν τῶν κατοίκων ταύτης τῆς πόλεως, διὰ τοῦτο εἰδοποιοῦμεν τοὺς κυρίους Ἐπιτρόπους τῆς Θεοφ. Σχολῆς, ὅπως, ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰδοποιήσωσι τὴν προσωρινὴν παῦσιν τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἵνα τὰ χρήματα αὐτὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸν θεῖον μας τοῦτον σκοπὸν, ὑποχρεούμενοι νὰ ἀποδώσωμεν ταῦτα εἰς περιστάσεις κρείττονας, πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ρηθέντος ταμείου. Πρέβεζα τῆ 27 Δεκ. 1848». (ἐπονται οἱ υπο-

Οι επίτροποι του Θεοφανείου Κληροδοτήματος (ήταν οι επίτροποι των 3 εκκλησιών της Πρέβεζας Αγ. Νικολάου, Αγ. Χαραλάμπου και Αγ. Αθανασίου) την 9/1/1849 κάλεσαν τους εγκριτοτέρους Πρεβεζάνους στην εκκλησία του Αγίου Ι. Χρυσοστόμου, αφενός για να τους δώσουν αρνητική απάντηση στην απόφαση της κοινότητας (στηριζόμενοι στις διατάξεις του άρθρου 4 της Διαθήκης του Αν. Θεοφάνη) και αφετέρου για να συζητήσουν για την εξεύρεση των απαλούμενων χρημάτων από άλλες πηγές. Όμως στη συνεδρίαση εκείνη οι προσκεκλημένοι Ανδρέας Κονεμένος και Περικλής Λουρόπουλος έφεραν μαζί τους και μερικούς που δεν είχαν προσκληθεί, οι οποίοι στη σύσκεψη εκείνη παρενέβαιναν φωνασκούντες και εξαπέλυαν απειλές κατά των επιτρόπων του Θεοφανείου Κληροδοτήματος, φθάσαντες στο σημείο να μη επιτρέπουν την αποχώρησή τους από τη σύσκεψη αν δεν υπογράψουν υποσχετικό, με το οποίο να υπόσχονται το κλείσιμο του τμήματος Ελληνικού της Θεοφανείου Σχολής ή την παραίτησή τους από επίτροποι των εκκλησιών τους. Επειδή οι επίτροποι αρνήθηκαν να υπογράψουν τούτο δέχθηκαν οι παραπάνω της κοινότητας τελικά την πρόταση του Σπ. Καραμάνη να λυθεί η σύσκεψη οι δε του Θεοφανείου Κληροδοτήματος επίτροποι να δώσουν απάντηση θετική ή παραίτηση μέχρι την 22/1/1849. Η συνάντηση της 22ας αυτή δεν έγινε γιατί ο Ανδρέας Κονεμένος δε δέχθηκε να βρίσκονταν σ'

αυτή και μερικά πρόσωπα, που εκ των προτέρων, είχαν εκθέσει την αντίθεσή τους για το κλείσιμο του Ελληνικού της Θεοφανείου Σχολής²³.

Με την άποψη των Επιτρόπων της Θεοφανείου Σχολής τάχθηκε και ο πρόξενος της Αγγλίας στην Ήπειρο και Αλβανία Σμιθς Σάνδερ (έδρα είχε την Πρέβεζα, γραμματέας του ήταν ο Πρεβεζάνος Επίτροπος του Θεοφανείου Κληροδοτήματος Αθ. Αθανασιάδης) με γράμματά του που αντάλλαξε με τον Ανδρέα Κονεμένο και με πολίτες της Πρέβεζας για το ίδιο θέμα²⁴.

Την 17/2/1849 οι Επίτροποι του Θεοφανείου Κληροδοτήματος έλαβαν επιστολή των Επιτρόπων της κοινότητας, η οποία τους έκανε γνωστή την από 2/2/1849 απόφαση του λαού της Πρέβεζας «... όπως εις πενταήμερον διορίαν συντρέξητε, ίνα συμφώνως συστήσωμεν κριτήριον, συνθέμενον από άτομα αδιάφθορα και νουνεχηή, διά τήν διάλυσιν τής διαφοράς μεταξύ τής κοινότητος και ύμῶν, αποβλέπον ... (1 λέξη δυσανάγνωστη) σας περί δικαιωμάτων τῶν πτωχῶν μαθητῶν, παραχωρηθέντων εις τό τέταρτον ἄρθρον τής διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου λαοσοθέτου Ἄν. Θεοφάνους, περί κατακρατήσεως αὐτῶν ἐκ μέρους σας και λοιπά ἀναφερόμενα εις τήν ἐντολήν μας, μέ γενικής ἐπιφύλαξιν και ὑποσημειούμεθα.

(Ημερομηνία)

Οἱ πατριῶταί σας και Ἐπίτροποι τής κοινότητος Ἄνδρ. Κονεμένος, Νικ.

γραφές 147 Πρεβεζάνων). Όπως τους το κοινοποίησε ο νοτάριος της Πρέβεζας Ι. Α. Αυγερινός, που το πρωτότυπο καταχωρήθηκε σε βιβλίο του.

23. Ο.π. Φέρουν αριθμό αρχειοθέτη 123.

24. Ο.π. Φέρουν αριθμούς αρχειοθέτη 124, 125, 128 και 129.

Π#Δόπουλος, Θεόδ. Μαρκῆς»²⁵.

Την 18/2/1849 οι Επίτροποι του Θεοφανείου Κληροδοτήματος απάντησαν στους παραπάνω: «... Ἐλάβομεν τὴν χθεσινήν σας, δια τοῦ ὁποίου μᾶς λέγεται ὅτι, δυνάμει ἑνὸς ἐγγράφου 2 Φεβρ. 1849, παρουσιασμένου πρὸς τὸν Συμβ/φον κ. Σπ. Παπακώσταν ἐκλεχθέντες ὑμεῖς παρὰ τινῶν Ἐπιτρόπων..., μᾶς προσκαλεῖτε νὰ συντρέξωμεν εἰς πενταήμερον διορίαν, ἵνα συμφώνως συστήσωμεν κριτήριον, συγθέμενον ἀπὸ ἄτομα ἀδιάφθορα καὶ νουνεχῆ διὰ τὰ πρακτικὰ ἡμῶν καὶ ἐρχόμεθα νὰ σᾶς ἀποκριθῶμεν, ὅτι ἡμεῖς λογιζόμεθα ὑπόλογοι: α) Πρὸς τὸ σῶμα τῶν Προκρίτων ἐκείνων οἵτινες πάντοτε ἀντεπροσώπευσαν καὶ αὐτὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει αὐτοδικαίως ἀντιπροσωπεύουσι, β) Πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς ἡμῶν, καὶ γ) Πρὸς τοὺς ἐν Μόσχα τιμιωτάτους Ἐπιτροπούς, ἄλλην δὲ Ἐπιτροπὴν ἐκλεγμένην παρ' οἴουδήποτε καὶ οἰανδήποτε πληρεξουσιότητα ἐνδεδυμένην εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς Θεοφ. Σχολῆς ν' ἀναγνωρίσωμεν δὲν δυνάμεθα, καὶ ὑποσημειούμεθα. Οἱ πατριῶταί σας καὶ Ἐπίτροποι: Ἄγ. Νικολάου Ἀθ. Ἀθανασιάδης, Νικ. Γιακουμῆς, Δημ. Ἡλίας. Ἄγ. Χαραλάμπους Χρ. Σκέφερης, Χρ. Καρκαντιζούλης, Ζῶης Λαϊνᾶς. Ἄγ. Ἀθανασίου (χηρεύει ἢ θέσις)²⁶.

Μετά ἀπὸ τὴν παραπάνω ἀπάντησιν στον «ΚΩΔΙΚΑ» καὶ στο «ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ»

τοῦ Θεοφανείου Κληροδοτήτος δὲν ὑπάρχει σχετικὰ ἀλληλογραφία μεταξὺ τῶν παραπάνω Επιτροπῶν. Φαίνεται ὅτι σταμάτησε ἡ ἀπαίτησις αὐτὴ τῆς κοινότητος ἀπὸ τοῦ Θεοφάνειο Κληροδοτήματος.

Υπάρχει, ὅμως, στον κώδικα ἀλληλογραφίας τῶν Επιτροπῶν καὶ τοῦ Προέδρου τοῦ (Ἀθ. Ἀθανασιάδης) με τὸν παραπάνω ιεροδιδάσκαλο τοῦ Ἑλληνικοῦ τῆς Θεοφανείου Σχολῆς, ὁ ὁποῖος ζήτησε ἀδεία τὶς γιορτὲς τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1849, γιὰ νὰ ἐπισκεφτεῖ τὴν οἰκογένειά του στὴν Κεφαλλονιά. Εκείνοι τοῦ ἔδωσαν ἀλλὰ δὲν ἐπέστρεψε ἐκεῖνος με τὴ λήξιν τῆς ἀδείας του. Σε ἐπιστολή του ἀπάντησε ὅτι ὡς ιερέας πρέπει ν' ἀποφεύγῃ προσωριβές, που γίνονται γιὰ τὴν παρουσία μου κοντὰ τοῦς. Σε ἄλλο γράμμα φανερώνει ὅτι ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος τῆς Θεοφανείου Σχολῆς Χρ. Γερογιάννης, ἐπειδὴ εἶχε ταχτεῖ με τὴν ἀποψη ἐκείνων που ἦταν ὑπὲρ τῆς ἀπομάκρυνσός του γιὰ τὴν ἐξοικονόμησις χρημάτων γιὰ τὴν ἀποστολὴν ἐπιτροπῆς στὴν Κωνσταντινούπολιν γιὰ τὸ θέμα τῶν κτημάτων κ.λπ. καὶ εἶχε διακόψει τὴ συνεργασία μαζί του, ἀν καὶ ἦταν ὄχι μόνον συνάδελφος του ἀλλὰ καὶ Διευθυντὴς του. Παρὰ τὶς παρακλήσεις τῶν Επιτροπῶν ἀρνήθηκε νὰ ἐπανέλθῃ στὴ θέση του. Καὶ οἱ Επίτροποι βρῆκαν μὲν ἄλλον νὰ προσλάβουν στὴ θέση του, ἀλλ' ἐκεῖνος (ὁ Παν. Μαυροκέφαλος) ἦρθε μετὰ ἀπὸ πλήρες ἐξάμη-

25. Ὁ.π. Φέρει ἀριθμὸ » 126. Ὑπάρχει σημείωσις, που λέει ὅτι τὸ πρακτικὸ καταχωρήθηκε σὲ βιβλίον τοῦ Συμβ/φου τῆς Πρέβεζας Σπυρ. Παπακώστα, κι αὐτὸς τὸ κοινοποίησε τοῦς Επιτροπούς τοῦ Θεοφανείου Κληροδοτήματος. Δὲν ἔχει ὅμως, καταχωρηθεῖ στον κώδικά του. Γιατί; Δὲ γνωρίζομε πῶς ὁ πολὺ σχολαστικὸς Ἀθ. Ἀθανασιάδης ἀφήσῃ τέτοιο στοιχεῖο ἀκαταχώρητο.

26. Ὁ.π. Αριθ. ἀρχειοθέτη 127. Σε ἄλλο υπόμνημα τοῦ Ἀθανασιάδης (ἀριθ. ἀρχειοθέτη 123) ὑπάρχει πληροφορία ὅτι ὁ μοναδικὸς ἐπίτροπος Ἀγ. Ἀθανασίου Κ. Κακαμπίνης εἶχε υποβάλῃ παραίτησιν τὴν 18/1/1849 γιὰ τὴν ἐρίδα αὐτὴ μεταξὺ κοινότητος καὶ Θεοφ. Κληροδοτήματος.

νο (10/7/1849), πράγμα που ζημίωσε τους μαθητές του Ελληνικού τμήματος. Για τη στάση εκείνη του Ελληνοδιδασκάλου Χρ. Γερογιάννη η επιτροπή του Θεοφανείου Κληρ/τος αποφάσισε να μην τον προσλάβει για τη σχολική χρονιά 1849-50 και τον απέλυσε αρχές Σεπτεμβρίου (1849), μόλις βρήκε αναπληρωτή του²⁷.

Και τώρα πρέπει να απαντήσουμε στα ερωτήματα: 1) Στάλθηκε επιτροπή των Πρεβεζάνων στην Κωνσταντινούπολη; 2) Πλήρωσε το δάνειο η κοινότητα που είχε πάρει από τον οίκο "Βαρζέλη"; και 3) Πώς και πότε λειτούργησε η προικοδότηση δύο φτωχών κοριτσιών της Πρέβεζας από το κληροδότημα Θ. Βαρζέλη;

Στο πρώτο ερώτημα η απάντηση είναι υποθετική. Δηλαδή το Θεοφάνειο Κληροδότημα έδωσε το 1853 στην Κοινότητα τις ανείσπραχτες ομολογίες της από δάνεια, τα οποία εκείνη εισέπραξε και πλήρωσε τους τόκους του δανείου της, που το κεφάλαιό του μαζί με τους απλήρωτους τόκους τριών χρόνων (1850-1853) είχε γίνει 30.777 γρόσια.

Τούτο μας το πληροφορεί η παρακάτω απόφαση της Κοινότητας, που βρίσκεται καταχωρημένη στο "ΚΑΘΟΛΙΚΟΝ" του Αγίου Κωνσταντίνου Πρέβεζας²⁸.

Γράφει: «... Έχουσα η κοινότης Πρεβέζης εις τόν κ. Απόστολον Βαρζέλην και υιούς από τοῦ 1853, Δεκ. 1, χρέη Γρ. 30.777 (ενώ το δάνειο είχε πάρει την 1/3/1847) και επειδή ὁ ἐν μακαρία τῇ λήξει κ. Θεόδ. Βαρζέλης ἄφησεν λάσσον

πρός τὴν ἐδῶ κοινότητα, δυνάμει διατάξεώς του, πρὸς ὑπανδρείαν πτωχῶν κορασίων. Συνελεύσεως γενομένης ἐπροστέθησαν εἰς τὸ χρεωστικόν τὰ ἀκόλουθα εἰς προσθήκην τῶν ὅσον τὸ αὐτὸ χρεωστικόν διαλαμβάνει. Ἐπειδὴ καὶ ὁ κ. Ν. Βαρζέλης ὡς ἀδελφός καὶ ὡς κληρονόμος του (ἀντὶ Ἐπίτροπός του) καὶ ὁ κ. Πέτρος Σκέφερης, Ἐπίτροποι τοῦ διαθέτου, ἀπήτησαν ὅπως δεκτικῆς τῆς ζητήσεως τῶν καὶ ἀφαιρεθέντος τοῦ αὐτοῦ ποσοῦ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων (του χρεωστικῆς) Γρὸς. 30.000 τοῦ λάσσου ἐκκαθαρίζεται ὅτι ἐκ συμφώνου σημερινῶ λογαριασμῶ εἰς θάρος τῆς κοινότητος, μένον λάσσον ὑπὸ τοὺς ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ διαληφθέντας ὄρους καὶ συμφωνίας συνίσταται εἰς Γρὸς. 27.700, ἅτινα (προς) 8% ἀπὸ τῆς πρώτης Δεκεμβρίου 1859 φέρουν τόκον ἐτήσιον Γρὸς. 2.216, τὰ ὅποια οἱ κατὰ καιρὸν Ἐπίτροποι τῶν Ἐκκλησιῶν (ἐννοεῖ Πρέβεζας) θέλουν ἐμβάζουν εἰς τὴν λήξιν ἐκάστου ἔτους, διό καὶ πρὸς ἔνδειξιν προσυπογράφεται παρὰ τῶν Ἐπιτρόπων. Τῇ 23 Φεβρουαρίου 1860, Πρέβεζα. Ἔπονται αἱ ὑπογραφαί» (Δεν ἔχουν καταχωρηθεῖ στο "ΚΑΘΟΛΙΚΟΝ".)

Ἔστερα ὁ ταμίας κρεώνει σ' αὐτὸ ἐτίσιες δόσεις γιὰ τὴν προικοδότηση κοριτσιῶν ἀπὸ τόκους τοῦ κεφαλαίου Κληροδοτήματος Θ. Βαρζέλη, που μέχρι το 1864 (Οκτώβρη μῆνα) συνολικὰ φτάνουν το ποσό 1.689: 24 γρόσια. Ἀνάλογα ποσὰ ἔδωσαν καὶ ἄλλες Ἐκκλησίες τῆς Πρέ-

27. β) Ὁ.π. Ἡ ἀλληλογραφία τους φέρει ἀριθμοὺς ἀρχειοθέτη 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 145, 146, 147, 148, 149, 155, 156, 157, 158, 159, 166 καὶ 222, καὶ β) ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ ταμία Θ. Σχολῆς, ὅπου δεν φέρεται μισθοδοτούμενος μετὰ το Σεπτ. τοῦ 1849.

28. ΠΡΕΒ. ΧΡΟΝΙΚΑ, "Ὁ Ἁγ. Κων/νος τῆς Πρέβεζας" Ὁδ. Μπέτσου, τ. 14, 15, 16, 17, 18 καὶ 19-20. Τὴν ἔχει καταχωρημένη ὁ Γραμματέας τοῦ Ναοῦ (π. Κατσιγιέρης) τὸ Μάρτιο τοῦ 1862.

βεζας, που, όπως γράψαμε, αγνοούμε τόσο τα ποσά τους όσο και ποιες υποχρεώθηκαν να δώσουν μέχρι τον Οκτώβριο του 1864.²⁹ Άρα με χρήματα του Θεοφανείου Κληροδοτήματος δεν πήγε η Επιτροπή της κοινότητας στην Κωνσταντινούπολη, όπως ζητούσε εκείνη επίμονα. Αλλά ούτε, υποθέτουμε, από άλλη πηγή, αφού το 1853 η Ρωσία κήρυξε πόλεμο κατά της Τουρκίας (το λεγόμενο Κριμαϊκό), που κράτησε μέχρι το Φλεβάρη του 1856, ενώ στην Ήπειρο, ταυτόχρονα σχεδόν, κηρύχθηκε επανάσταση, που έληξε μαζί με τον παραπάνω πόλεμο άδοξα. Δηλαδή χωρίς απελευθερωτικό αποτέλεσμα, αλλά με κατατρεγμούς από τους Τούρκους κατά των Ηπειρωτών, που έλαβαν μέρος στην επανάσταση εκείνη.

Στο δεύτερο ερώτημα η απάντηση είναι βέβαιη. Δηλαδή δεν το πλήρωσε η κοινότητα και ο οίκος Βαρζέλη δεν απέ-

δωσε το μισό κεφάλαιο του κληροδοτήματος Θεόδ. Βαρζέλη, συμφηφίζοντάς το με το δάνειο.

Στο τρίτο ερώτημα γνωρίζουμε από πηγές ότι λειτούργησε μέχρι το 1880, που ο Ι. Λαμπρίδης το αναφέρει σε βιβλίο του, που τότε έκδωσε³⁰. Δηλαδή γνωρίζουμε τη λειτουργία του από το 1860 μέχρι το 1880. Υποθέτουμε ότι η λειτουργία του συνεχίσθηκε μέχρι την απελευθέρωση της Πρέβεζας. Αλλά για μετά την απελευθέρωση αμφιβάλλουμε για τη λειτουργία του με εισφορές των Εκκλησιών της Πρέβεζας να λειτούργησε³¹.

Παρακάτω θα καταχωρήσουμε ποιες άλλες πληροφορίες έχουμε για τη λειτουργία του.

Ο Μητροπολίτης Άρτας-Πρέβεζας το 1864 με απόφασή του όρισε να συνεισφέρουν τα εξής ποσά τα παρακάτω "καταστήματα" της Πρέβεζας. Ήτοι:

«Κατ' απόφασιν τῆς κοινότητος Πρεβέζης, ἀπό τοῦδε, διὰ τὸ χρέος τοῦ κυρίου Βαρζέλη, θέλουσι συναχθῆ ἀπὸ τὰς Ἐκκλησίας ὡς ἀκολουθῶς τὰ κατωτέρω χρήματα 2.215, εἰς νόμισμα ἀνεβασμένον, δηλ. πρὸς Γρόσ. 30 τὸ τάληρον:

Ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Νικολάου			ἀνεβασμένα γρόσια	300	
»	»	»	τῆς Ἁγ. Φανερωμένης	»	» 150 450
»	»	»	τοῦ Ἁγ. Χαράλαμπος	»	» 300
»	»	»	τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου	»	» 200
»	»	»	τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου	»	» 80
»	»	»	τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ	»	» 60
»	»	»	τῆς Κοιμήσεως	»	» 60
»	»	»	τοῦ Ἁγ. Χρυσοστόμου	»	» 60
»	»	»	τοῦ Ἁγ. Δημητρίου	»	» 80
»	»	»	τοῦ Ἁγ. Βασιλείου	»	» 60

29. Αρχεῖο Ἁγ. Κων/νου Πρέβεζας

30. ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΑΓΑΘΟΕΡΓΗΜΑΤΑ, Β' μέρος, Εταιρ. Ηπειρ. Μελετών, 1971 (έκδοση).

31. Ίσως γι' αὐτὸ δὲν ἀναγράφεται τὸ κληροδοτήμα στα ἐκδιδόμενα Ἡμερολόγια τσέπης, που, τα τελευταία χρόνια, ἐκδίδει ἡ Μητρόπολή μας (Νικοπόλεως).

Ἀπό τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος	»	»	150
» » » τῆς Μαργαρώνας	»	»	50
» τὸ Μοναστήρι τῶν Ἀποσιόλων	»	»	150
» τὸ » τῆς Ἁγ. Τριάδος	»	»	150
» τὸ λάσσον Μακαρίτου Μπάλκου	»	»	100
» τὸ » Μακαρίτου Γιούργα	»	»	100
» τὸ » Μακαρίτου Οἰκονόμου	»	»	105
	»	»	<u>2.215</u>

Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 23 Ὀκτωβρ. 1864
(Τ.Σ.) Σεραφεῖμ (υπογραφή) “Ἐπιβεβαίωϊ”³²

Σε συνοπικό πίνακα των κληροδοτημάτων της Πρέβεζας, που κατάρτισε την 11/3/1866 η Δημογεροντία της Πρέβεζας γράφει σχετικά:

«... Ὁ ἀείμνηστος Θεόδ. Βαρζέλης διέθεσε περὶ τὰ ἐννεακόσια τάληρα, ὁ τόκος τῶν ὁποίων δίδεται ἐτησίως πρὸς ὑπανδρείαν δύο πτωχῶν χριστιανικῶν κορασίων, ἐκτελεσταί τῆς Διαθήκης του ἦσαν ὁ μακαρίτης Πέτρος Σκέφερης καὶ ὁ ἐπιζῶν ἀδελφός αὐτοῦ κος Νικόλαος Βαρζέλης, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου θέλουν εἶσθαι ἐκτελεσταί τῆς Διαθήκης οἱ κατὰ καιρὸν Ἐπίτροποι τοῦ Ἁγ. Χαραλάμπους, κατὰ τὸν ἐν αὐτῇ διορισμὸν τοῦ Μακαρίτου».³³

Τελειώνοντας δηλώνουμε ὅτι εἴμαστε πεισμένοι ὅτι τὸ κληροδοτήμα τοῦτο χάθηκε ἀν ὄχι στο διάστημα 1880-1912 βέβαια δε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, μαζί με τὴν προικοδότηση τῶν δύο φτωχῶν τῆς Πρέβεζας κορπισίων. Καὶ χάθηκε γιὰ μιὰ χιμαιρικὴ ἐπιδίωξη τῆς χριστιανικῆς κοινότητας Πρέβεζας. Τα κτήματα δὲν ἐπιστράφηκαν στα μέλη τῆς, ἀλλ’ οὔτε ἐκείνη ἐπέστρεψε τα χρήματα που δανείσθηκε ἀπὸ τὸ κληροδοτήμα Θ. Βαρζέλη. Προφῆτης γιὰ τοῦτο ἐγίνε το 1880 ὁ Ι. Λαμπρίδης³⁴, γράφοντας ὅτι πρέπει ἡ κοινότητα νὰ τα συγκεντρώσει καὶ καταθέσει στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ δὲν τα εἰσπραξε...

32. α) *Α΄ Κώδικας Δημογεροντίας Πρέβεζας*, καὶ β) *ΚΑΘΟΛΙΚΟΝ* Ἁγ. Κωνσταντίνου Πρέβεζας, ὅπου φράφεται ὅτι: «... Ἐκανόνισαν (εννοεῖ οἱ πρόκριτοι) τὴν πληρωμὴν λάσσου Βαρζέλη ὡς εἰς σελ. 34 τοῦ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ βιβλίου, καὶ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Κων/νου καὶ Ἑλένης εἰς τὸ ἐξῆς θὰ διδῆ ἐτήσιον πρὸς Γρόσ. ἀνεβασμένα 200». Καὶ τὴν 8/3/1865 στο ἴδιο: «Πρὸς τὸν κ. Σωτ. Βαρζέλην πληρωμὴ ἐτήσιου ἀναλογίας ἐπὶ τοῦ λάσσου τοῦ Μακ. Θεοδ. Βαρζέλη... ἕως μίᾱ (1) Δεκ. 65, ἀνεβασμένα Γρόσ. 200 μὲ 30 τὸ τάληρον, φέρουν Γρόσ. 153». Μετὰ ὁ ταμίας χρησιμοποιοῖ ἄλλο βιβλίον που δὲν ὑπάρχει στο ἀρχεῖο τοῦ Ναοῦ.

33. *Ο.π.*, σελ. 190 (α΄ περίπτωση).

34. *Ο.π.*, β΄ μέρος, ἐκδοσὴ 1971 (Ἐτ. Ἠπ. Μελ.).